

Йерей Владимир Елисеев

**ПРАВОСЛАВНИЯТ ПЪТ КЪМ
СПАСЕНИЕТО
И
ИЗТОЧНИТЕ И ОКУЛТНИТЕ
МИСТИЧЕСКИ УЧЕНИЯ**

*С благословията на
Светейшия Патриарх Московски и на цяла Русия Алексей II*

В името на Отца, и Сина, и Светаго Духа. Амин

СЪДЪРЖАНИЕ:

Предговор

Видимият и невидимият свят

Защо е невидим невидимият свят?

Целта на нашето съществуване на земята

Самоволното проникване в невидимия свят е недопустимо

Правилната последователност в познанието на невидимото

Етап на духовното виждане

1. Три вида на възможни въздействия върху нас от страна на падналите духове:

а) За въздействието чрез помисли

б) За въздействието чрез мечтания

в) За въздействието чрез допир

2. Какво е духовно зрение

3. Условия за избавяне от духовната слепота

4. Пътят на класическата йога и покаянието

5. Будизмът и Православието

6. За действеността на покаянието

7. Църквата и окултизмът, вярата и съмнението

8. Основание, условия и плодове на духовното виждане

9. Оръдията на духовното виждане - умът и сърцето

10. Измамността на нашите впечатления

Етап на сетивното виждане на невидимия свят

1. Непозволен от Бога начини на отваряне на сетивата

а) Раджа-йога

б) Мантра-йога - метод на кришнаитите, тибетския будизъм, ТМ и др. учения

в) Агни-йога

г) Последниците от самоволното отваряне на чувствата и опасностите в съвременния живот

2. За онези, които са способни сетивно да виждат духове

Три течения в окултните и мистическите учения

Православната гносеология и плодовете на неправославието

Законът на духовния живот

Заключение

Литература

ПРЕДГОВОР

В този очерк се сравнява “технологията на духовния ръст” на източните и окултните мистически учения и православният път към спасението. В центъра на вниманието е поставен въпросът за това, с какви стъпки и в каква последователност се извършва спасението в Православието, и какви са принципните разлики на този път в сравнение с всички останали.

Предлаганият текст не си поставя за цел подробен обзор на съдържанието на неправославните учения и критика на техните доктрини. Апостол Павел е писал: “ Не се увличайте от разни и чужди учения; защото добре е с благодат да се укрепява сърцето, а не с ястия, от които полза не получиха ония, които ги употребиха” (Евр. 13:9). По-важно е да се покаже психологическият ефект от досега с тези учения, какво може да се случи с хората и как може да се деформира личността им в резултат от това. Тези негативни последици, чието съществуване не може да се отрича, ние смятаме за напълно достатъчен аргумент, за да не се впускате да запознаваме читателите с тяхното съдържание, с което можем им донесем вреда вместо полза. Защото, както показва опитът, четенето на окултна литература, дори без особен интерес, е процес на съединение с тъмните сили, невидимо отравящ и погубващ душата на читателя.

Като избираме такъв подход, ние бихме искали само да следваме известните слова на Спасителя: “По плодовете им ще ги познаете” (Мат. 7:16), “защото всяко дърво се познава по своя плод; защото не от тръни берат смокини, нито от къпина късат грозде” (Лук. 6:44).

*Издателство “Даниловский благовестник”, 1995
Йерей Владимир Елисеев,*

ВИДИМИЯТ И НЕВИДИМИЯТ СВЯТ

Днес всички ние сме свидетели на активно разпространение на източните мистически идеи сред хора, напълно невежи в духовно отношение. Критиката на тези идеи е възможна само от някаква друга духовна позиция. В нашия случай това е позицията на православието. Затова е естествено предварително да се изучи какво казва Църквата за онези цели и средствата за постигането им, които ни предлагат източните и окултните системи. Тези системи, като цяло и в частност, ни призовават да проникнем (мислено или реално-сетивно) в невидимия свят, като ни обещават там да намерим ключ за нашето спасение. Именно за начините на това проникване ще поговорим тук.

Всеки православен християнин познава Символа на вярата, където е казано: “Вярвам в един Бог Отец, Вседържител, Творец на небето и земята, на всичко видимо и невидимо”. Още от тези думи е ясно, че освен видимия и известен на всички нас свят, съществува и някакъв невидим свят - т. е. такъв, който не можем да почувстваме нито със зрението, нито чрез слуха, нито с осезанието, нито с обонянието и вкуса си. Накратко - според определението този свят е недостъпен за нашето познание. Тая недостъпност би могла и да не ни вълнува, ако невидимият свят нямаше никакво отношение към нашата съдба. Но тъй като сме православни християни и вярваме в Бога, предоставяйки Му своето спасение от превратностите на това временно и тленно съществуване, както и нашия бъдещ вечен живот, ние уповаваме на невидимото, защото сам Бог е невидим непосредствено за нас.

Освен това, от вероучението на нашата Църква ние знаем за съществуването на положителни и отрицателни въздействия от страна на този невидим свят, за наличието в него на ангелски и демонични същества, които се борят за душите ни. Всички тези обстоятелства не ни позволяват да оставаме равнодушни към факта, че невидим свят съществува, и нещо повече - правят като че ли разумен и обоснован нашия стремеж да опознаем този свят, за да се защитим от неговите пагубни влияния. Нима ние не се защитаваме така от вредните климатични и други влияния и във видимия свят, основавайки се на детайлното и задълбочено изучаване на закономерностите му? Та нали цялата наша човешка цивилизация и култура, така комфортно подредила нашето съществуване във видимия свят, се опира на науката - т. е. на специфични процедури на познание на видимия свят и на резултатите от тях. Логично е да се предположи, че по отношение на невидимия свят същите усилия биха могли да осигурят подобни положителни резултати.

И така, невъзможността да се усети другият, невидимият свят е основната пречка за познанието му и първа крачка към неговото изучаване ще бъде изясняването на въпроса защо този свят е невидим за нас?

ЗАЩО Е НЕВИДИМ НЕВИДИМИЯТ СВЯТ?

Както учи Църквата, причина за това, че ние не усещаме невидимия свят, е грехопадението на първите хора, променило качествено състоянието на техния живот, а вследствие на това - и на нашия. В съответствие с промяната в състоянието на живота се е променило и човешкото тяло и неговите способности. Светителят Игнатий Брянчанинов, позовавайки се на преп. Макарий Велики пише: “Преди падението тялото на човека е било безсмъртно, чуждо на недъзите, чуждо на сегашната си дебелост и тежест, на греховните и плътски усещания, които днес са естествени за него. Чувствата му са били несравнимо по-тънки, действието им е било несравнимо по-обширно, напълно свободно. Облечен в такова тяло, с такива сетива, човек е бил способен сетивно да вижда духовете, ... притежавал е способност да общува с тях, способност към такова виждане на Бога и общение с Него, сродни с тези на светите духове... С падението се е променила и душата, и човешкото тяло. В буквален смисъл падението е било едновременно и смърт за тях... В това състояние на мъртвост, поради крайната си грубост и недодяланост, телесните чувства не са способни за общение с духовете, не ги виждат, не ги чуват, не ги усещат” (5, т. 3, стр. 7-8).

По такъв начин преди грехопадението човек е бил способен непосредствено да възприема невидимия свят, но след грехопадението е изгубил тази способност. Каква е причината за това? Светителят Игнатий пояснява: “След падението на първите хора, като произнесъл присъдата над тях, още преди изгонването им от рая “направи Господ Бог на Адама и на жена му кожени дрехи, с които ги облече” (Бит. 3:21). Кожените дрехи, според обяснението на светите отци (св. Йоан Дамаскин, “Точно изложение на православната вяра”, кн. 3, гл. 1) означават нашата груба плът, която при падението се е променила: изгубила е своята тънкость и духовност, придобила е сегашната си огрубелост. Макар първопричина за промяната да е било падението, но промяната се е извършила под влиянието на Всемогъщия Творец, по Неговата неизречена милост към нас, за наше най-голямо благо... Чрез допускането тялото ни да огрубее, ние сме станали неспособни сетивно да виждаме духовете, в чиято област сме изпаднали. Ще поясним това. Ние сме придобили като че ли естествено влечение към злото. Това влечение е естествено за падналото естество: то е подобно на влечението на демоните към зло; “помислите на човешкото сърце са зло още от младините му” (Бит. 8:21). Но в нас е смесено и добро, и зло: ту ни влече злото, ту, загърбвайки това влечение, се обръщаме към доброто. Демоните, напротив, винаги и всецяло

са устремени към злото. Ако се намирахме в чувствено общение с демоните, тогава те в най-кратко време окончателно биха развратили човеците, постоянно внушавайки зло, явно и непрестанно съдействайки на злото, заразявайки с примерите на своята постоянна престъпна и враждебна на Бога дейност... Преуспявайки в злото, хората бързо биха станали демони; покаянието и изправянето от падението биха били невъзможни за нас. Премъдростта и благодтта Божия са поставили преграда между човеците, низвергнати на земята от рая, и духовете, низвергнати на земята от небето - грубата вещественост на човешкото тяло. Така земните правителства отделят с тъмничен зид от обществото на хората злодея, за да не вреди той на обществото и да не развращава другите” (Събеседване на пр. Касиан VIII, гл. 12) (5, т. 3, стр. 11).

ЦЕЛТА НА НАШЕТО СЪЩЕСТВУВАНЕ НА ЗЕМЯТА

Светителят Игнатий свързва особеностите на нашето тяло с целта на нашия земен живот. Той пише: “При размножаването на човечеството в сегашното му състояние на падение, тялото има за душата значение, много подобно на това, каквото имат пелените за новородения младенец. Обвитото в пелени тяло на младенеца се развива правилно, без пелени членовете му поради мекостта си биха могли да придобият уродливи форми. Така и душата, облечена в тяло, защитена и отделена чрез него от света на духовете, постепенно се формира с изучаването на Закона Божия, или - което е същото - чрез изучаването на християнството, и придобива способност да различава доброто от злото (Евр. 5:14). Тогава ѝ се дарува да вижда духовете, и ако това се окаже съобразно с целите на ръководещия я Бог, сетивно, тъй като измамата и прелъстяването за нея са вече не толкова опасни, а опитността и знанието са ѝ полезни. При разделянето на душата от тялото чрез видимата смърт, ние отново встъпваме в разряда и обществото на духовете. От това се вижда, че за благополучното встъпване в света на духовете е необходимо своевременно да се образуваме в закона Божия, че именно за това преобразуване ни е предоставено известно време, определяно за всеки човек от Бога за странстване по земята. Това странстване се нарича земен живот” (5, т. 3, стр. 12-13)

По такъв начин от всичко гореизложено е ясно, че:

1) Господ преднамерено ни е лишил от възможността да общуваме с невидимия свят изключително за наша полза;

2) Целта на този земен живот не включва в себе си необходимост от познаване на невидимия свят, а трябва да ни приготви за контакт с него, който в цялата си пълнота е възможен едва след смъртта;

3) Контактът и общуването с невидимия свят в нашето земно състояние е опасен и вреден за нашата душа;

Тези изводи ние трябва добре да запомним.

САМОВОЛНОТО ПРОНИКВАНЕ В НЕВИДИМИЯ СВЯТ Е НЕДОПУСТИМО

От всичко казано дотук става ясно, че всякакви самоволни опити да проникнем в невидимия свят и да установим с него контакт са опасни и могат да имат катастрофални и непоправими последици. В сегашното ни паднало състояние пълнотата на знанието за всичко съществуващо не е полезна и ни заплашва с погибел. Необходим ни е минимум от знания, който да обхваща само онова, което е необходимо за спасението ни, а не за задоволяване на

нашето любопитство. Следователно ограничеността на нашите възможности в познанието е предопределена от самия Господ за наше благо. “Защото донейде знаем и донейде пророчествуваме; но кога дойде съвършеното знание, тогава това “донейде” ще изчезне” - пише ап. Павел (1 Кор. 13:9-10). Само когато човек се научи да различава доброто от злото - свидетелства светителят Игнатий Брянчанинов, - му се дава духовно виждане на духовете и (ако това съответства на замисъла Божий) като изключение - сетивно виждане.

ПРАВИЛНАТА ПОСЛЕДОВАТЕЛНОСТ В ПОЗНАНИЕТО НА НЕВИДИМОТО

И така, последователността на нашето движение в познанието в идеалния случай и в условията на нашето телесно земно съществуване, може да бъде разделена на три задължителни и следващи един след друг етапа:

1) Етап на изучаване на Закона Божий (с цел да придобием способности ясно да различаваме добро и зло и да развиваме навика да творим добро);

2) Етап на духовно виждане на невидимия свят;

3) Етап на сетивно виждане на невидимия свят;

Собствено с това бихме могли и да завършим, защото както всички знаем, твърде малко са тези, които овладяват първия етап - етапа на праведността. Какво остава за втория и третия? Обаче за да бъде по-пълна картината на целия процес на истинското познание, ще се опитаме да обрисоваме особеностите на втория и третия етап.

ЕТАП НА ДУХОВНОТО ВИЖДАНЕ

Освен добре известното на всички сетивно виждане с очите, човек притежава така нареченото “умствено зрение”. Според учението на св. отци нашият ум и сърцето представляват своеобразни органи на възприятията, но те възприемат не сигналите, идващи от материалния, веществения свят, а реагират на мислите и чувствата (духовните и душевните помисли и усещания, според терминологията на св. отци). При това (което е много важно да имаме предвид), мислите и преживяванията, отнасящи се съответно към ума и сърцето, представляват някакви самостоятелно съществуващи образования, които са способни отвън да оказват въздействие на нашия ум и сърцето, “да влизат” в тях. Това личи дори от следния цитат: “Нашият ум има способност за размишление и способност за въображение; посредством първата той усвоява понятията за предметите, а посредством втората усвоява в себе си образите на предметите. Дяволът, основавайки се на първата способност, се стареа да ни внуши греховни помисли, а когато се основава на втората, се стареа да създаде съблазнителни изображения” (5, т. 3, стр. 58-59).

1. Три вида възможни въздействия върху нас от страна на падналите духове

На друго място светителят Игнатий говори за трите вида възможно въздействие върху нас от страна на падналите духове за времето на нашето земно съществуване. Това са:

1) въздействие чрез помисли;

2) въздействие чрез мечтания;

3) въздействие чрез допир (5, т. 3, стр. 58-59).

Ето какво пише св. Игнатий:

а) За въздействието чрез помисли

“Светото Евангелие изобразява дявола като първо вложил в сърцето на Иуда Искариот *мисълта* да предаде Богочовека” (Иоан. 13:2), а след това влязъл в Иуда (Иоан. 13:27)” (пак там, стр. 58).

б) За въздействието чрез мечтания

“Това, че дяволът с мечтания изкушава човека, се вижда от изкушаването на Богочовека от дявола: дяволът показал на Господа всички земни царства и славата им “в един миг време” (Лук. 4:5), т. е. в мечтание” (пак там, стр. 58). (Под мечтание тук очевидно се разбира нещо подобно на въображението, илюзията или халюцинацията).

“Бесовското мечтание действа много вредно на душата, възбуждайки в нея особено съчувствие към греха. Явявайки се често, то може да произведе неизгладимо, най-пагубно впечатление” (пак там, стр. 59).

в) За въздействието чрез допир

“За това как действа дяволът на човека чрез допир, четем в Книгата на Иов (Иов., гл. 1 и 2) и в евангелската повед за жената, която сатаната свързал с особен странен недъг (Лук. 13:10-16) (5, т. 3, стр. 59). (От Книгата на Иов научаваме, че сатаната може да се допира както (1) до външните обстоятелства на живота - да ги променя, да унищожава имуществото и роднините, така и (2) до тялото - да донася болести).

“От бесовския допир се възбуждат плътските страсти и се пораждат болести, на които не действат обикновените човешки лекове” (5, т. 3, стр. 59).

По такъв начин, ако нашето съществуване е оградено от сетивното възприятие на невидимия свят, умът и сърцето и дори тялото са открити за въздействие от негова страна.

2. Какво е духовно зрение

Умът и сърцето се принадлежат към областта на духа. Именно затова възприемането чрез ума и сърцето на помисли и усещания, които идват отвън, се нарича духовно зрение. Но и тези наши духовни очи са слепи. Тази слепота не означава, че ние не сме способни да възприемаме идващите отвън помисли и преживявания, или да мислим и да преживяваме. Нашето духовно зрение можем да определим като способност да оценяваме и правилно да тълкуваме помислите, преживяванията и усещанията. Именно тази способност ние не притежаваме. По аналогия с обикновеното зрение, ние като че виждаме някакви петна, но сме неспособни да уловим очертанията им и да разберем какво представляват те. Светителят Игнатий пише: “От слепота са поразени умът и сърцето ни. Поради тази слепота умът не може да различи истинските помисли от лъжливите, а сърцето не може да различава духовните усещания от душевните и греховните, особено когато последните не са много груби. Поради слепотата на духа цялата ни дейност става лъжлива, както и Господ е назвал книжниците (учените) и фарисеите “безумни и слепи” (Мат. 23:17), “водачи слепи”, които не влизат в царството небесно и не пускат човеците да влязат в него” (5, т. 3, стр. 54).

3. Условия за избавяне от духовната слепота

Условие за прозрение, за избавяне от духовната слепота, за придобиване на духовно зрение е осеняването на човека от Божествената благодат. “То се явява не по желанието на човека, но от докосването на Духа Божи до нашия дух, следователно - по всесвятата воля на Всесветия Дух” - пише Игнатий (5, т. 3, стр. 55) Това означава преди всичко, че ако Спасителят не бе се въздигнал при Бог Отец след разпятието си, то и Дух Свети не би дошъл при нас, както и сам Иисус Христос казва за това: “за вас е по-добре Аз да си замина; защото ако не замина, Утешителят няма да дойде при вас; ако ли замина, ще ви Го пратя; ...А кога

дойде Оня, Духът на истината, ще ви упъти на всяка истина” (Иоан. 16:7-13). Затова е естествено че този, който не приема Христа (именно евангелския Христос, а не измисления, както в окултизма), не ще получи и Духа Свети, и всяка друга нехристиянска религия не може да притежава даровете, донасяни само от Светия Дух. Сред тези дарове е и избавлението от духовна слепота. Казаното по-горе също означава и това, че никакви наши собствени усилия не могат да са начин, средство или метод за неминуемо, “гарантирано” духовно прозрение, че те не предизвикват неизбежно развитие на това зрение сами по себе си. Колкото и да разравяме и да наторяваме почвата, ако в нея не е вложено зърно, клас няма да се роди. Така е и в този случай: всички наши усилия, методи, хитрини, са насочени само към самоусъвършенстването и подобряването, тоест към разравянето на почвата, а зърното трябва да вложи някой друг. И много е важно да запомним това във връзка с различните методи на “самореализация”, “самокултивация”, “саморазвитие”, които ще разгледаме по-нататък и които в такова изобилие ни се предлагат на всяка крачка.

Кой е този друг? Ние вече видяхме, че това може да бъде и лукавият дух, който да влага в нас лъжлив помисъл, греховна представа или да донася на тялото ни болест. Такива “семена” ни водят към гибел. Само Господ, Който влага в нас семето на спасението, а не плевелите на греха, е способен да ни даде истинско духовно прозрение. Това семе е благодатта на Светия Дух, която ни възражда при светото кръщение “за духовен и свят живот”, както е казано в Православния катехизис на еп. Александър (Семьонов-Тян-Шански) (24, стр. 56).

Но само кръщението не е достатъчно, за да се придобие духовно зрение, защото очистен в това тайнство от греховете, човек не се освобождава от навика да греши, и след известно време душата му отново се помрачава от греха. И тук е необходимо да се прибягва към тайнството на покаянието, за да се избавяме в него от греховните рани, които християнинът получава в ежедневиия си живот, станал за него арена на непрестанна духовна битка и подвиг. Светителят Игнатий Брянчанинов пише, че в истинския духовен подвиг благодатта Божия, насадена в нас от светото кръщение, започва да ни изцелява малко по малко от слепотата на духа (5, т. 3, стр. 54).

Той пише по-нататък: “Противоположно на състоянието на слепота, ние започваме да навлизаме в състояние на виждане. Както в състоянието на виждане зрител е умът, то и виждането е наречено от светите отци умно, т. е. умствено. Както състоянието на виждане бива подавано от Светия Дух, така и виждането е наречено духовно, понеже е плод на Духа Свети. С това то се различава от съзерцанието. Съзерцанието е присъщо на всички човеци, всеки човек се занимава със съзерцание, когато поиска. Виждането е присъщо само на очистващите себе си посредством покаянието, то се явява не според волята на човека, а от допира на Духа Божии до нашия дух, следователно, по всесвятата воля на Всесветия Дух” (5, т. 3, стр. 54-55).

Разликата, която прави светителят Игнатий между съзерцанието и духовното виждане, е много важна за нас. Днес всички слушаме за медитацията като главно средство за саморазвитие в източните мистически практики. Но медитацията и съзерцанието са по същество психологически сродни процеси, и това, което светителят Игнатий казва за съзерцанието, има пряко отношение и към медитацията. Медитацията и плодовете ѝ не са духовно виждане, в което изчезва слепотата на духа. Тя е практика на измамните образи и усещания, с която още повече се заслепява духа, защото попада в капана на необикновени и увличащи преживявания, откъдето той и сам вече не иска да излезе. В медитацията няма докосване на Светия Дух, както няма и покаяние - това необходимо условие за духовно виждане. Без покаяние няма очистване от греха, а в неочистена душа няма да влезе Духа Свети, защото е казано: “В лукава душа няма да влезе премъдрост и няма да обитава тяло,

което робува на греха; защото Светият Дух на премъдростта ще се отдалечи от лукавство, ще се отвърне от неразумни умования и ще се засрами от приближаваща се неправда” (Прем. Сол. 1:4-5).

Позовавайки се на другите свети отци, светителят Игнатий пише за духовното виждане: “То идва неведомо, неведомо си отива, без да зависи от нашето желание, зависейки от устроението ни. Врата към духовното виждане е смирението” (Изречение на преп. Иоан Колов, Азбучен патерик)” (5, т. 3, стр. 55).

По този начин за придобиването на духовно виждане, за избавянето от слепота, от лъжа и заблуждение, ние трябва да придобием определено вътрешно устроение, изразяващо се в такива най-важни за православието понятия, каквито са покаянието и смирението.

4. Пътят на класическата йога и покаянието

За невежественото в духовно отношение атеистично съзнание всички религии си приличат. Следствие от това е разпространеният в нашето общество предразсъдък, че всички религии като цяло са еднакви. Окултизмът всячески подхранва тази гледна точка, утвърждавайки, че всички религии по различни пътища водят към една и съща цел. В Индия през XIX век живеел реформаторът на индуизма Рамакришна, който твърдял, че всички религии в крайна сметка учат на едно и също и че боговете на различните религии са всъщност едно и също същество. Според него хората, които твърдят, че само тяхната религия е истинна, приличат на слепците, които спорели какво представлява слонът. Единият докоснал крака на слона и казал: слонът прилича на стълб. Другият докоснал хобота и казал: слонът прилича на дебела сопа. Третият пипнал корема на слона и казал: слонът прилича на огромна бъчва. Четвъртият докоснал ушите му и го оприличил на голяма кошница. И след това те заспорили как изглежда слонът” (20, стр. 105; 3, стр. 126-139).

В тази притча като подразбиращо се от само себе си се предполага, че всичките четирима слепци имат вроденото, неотнимаемо право да познават слона, дори и опипом. По отношение към тоя слон те са напълно добронамерени и той спокойно им дава възможност да се докоснат до него. Нищо освен слепотата не им пречи. По отношение на някакъв си слон това може и да е така, но в отношенията с Бога ситуацията е съвсем различна. Преди грехопадението на първите хора всичко би могло да бъде именно така, както е описано в притчата на Рамакришна, но хората са съгрешили спрямо Бога и са изгубили правото си за такова непосредствено “докосване”. Не повярвали на Господа, но повярвали на сатаната, те сторили своя избор и паднали във властта на лукавия дух. Сега вече той започнал да им подлага хълбоците си, подигравайки се със слепите хора и радвайки се на техните раздори и караници по повод това, какво са напипали. Като съгрешили, хората се предали във властта на сатаната, който получил в греха опорна точка за въздействие върху нас. При тези условия ние не можем да бъдем уверени в това, че всички наши впечатления са от Бога.

Освен това Бог не е слон, който е напълно безразличен към това дали слепците го познават правилно или неправилно. На ония, които са се отвърнали от сатаната и са се разкаjali в греха на отците си, Той се явява Сам и прилага всички усилия да имаме ясна и истинска представа за Него - доколкото е възможно и полезно за нас това. И нещо повече, Той Сам поема върху Себе Си нашите грехове и Сам очиства от слепотата духовните ни очи. Но само в този случай, ако сме се покаяли и сме се отвърнали от делата на отците си. В притчата за четирмата слепци няма и дума за покаяние и се подразбира, че процедурата на познанието на тварта (слона) е еднаква с “процедурата” на познанието на Твореца на тази твар. Но е неправомерно да се пренасят методите, изработени от човека при изучаването на

веществения свят, върху познанието на Самия Творец и да се разсъждава за Него така, както разсъждаваме за земните неща, колкото и да е научно подобно разсъждение.

Затова не е чудно, че в класическата йога - конкретното “ръководство” към индуското “спасение” - ние няма да видим това, което откриваме в християнството. Нека разгледаме какво предшества собствено медитацията или дхиана - това “оръдие” на йогиското “духовно” зрение, с помощта на което йога е постигала и предлага да се постига истината, да се различава истината от лъжата. В класическата йога целият процес на “саморазвитие” или йогистко “спасение” (а целта на йога е “освобожданието от страдания” - т. е. на пръв поглед същото, каквото е спасението) ясно е разделен на осем степени:

1. “Яма” (въздържание); включва в себе си:
 - а. въздържание от нанасяне на вреда на каквото и да било вид живот,
 - б. правдивост в мислите и думите,
 - в. неприсвояване,
 - г. контрол над чувствените желания и страсти,
 - д. неприемане на дарове.
2. “Нияма” (култивиране на положителни навици); включва:
 - а. очистване на тялото с умиване и приемане само на чиста храна (вегетарианство), очистване на ума чрез възпитаване на дружелюбие, доброжелателност, бодрост, правене на добро на другите хора,
 - б. навик да се удовлетворяваме от това, което идва само по себе си, без излишни усилия,
 - в. умъртвяване на плътта, т. е. развиване на навика да се понася студ, горещина и т. н.
 - г. навик към редовно четене на религиозни книги,
 - д. размишление за Бога.
3. “Асана” (физически упражнения): овладяване на различни пози, сред които има специални пози за медитация.
4. “Пранаяма” (овладяване на дишането); развитие на способността да се удължава, ритмизира или задържа дишането с цел овладяване на особен тип дишане, способстващо за медитацията.
5. “Пратиахара” (отдалечаване на чувствата от техните обекти); развитие на способността да не се вижда с отворени очи, да не се чува при наличието на звуци и изобщо да не се усеща въздействието на каквито и да е външни дразнители.
6. “Дхарана” (съсредоточаване на ума върху желания обект); развитие на способността да се съсредоточава вниманието.
7. “Дхиана” (медитация); развитие на способността да се съзерцава един и същ обект продължително време без отвлечане или прекъсване.
8. “Самадхи” (поглъщане на ума от обекта на съзерцанието); развиване на способността към медитация до такава степен, когато се изгубва усещането за разделеност на обекта на съзерцанието и самия съзерцаващ - те сякаш се сливат в едно; висшето самадхи е състояние на сливане с Абсолюта, “поглъщане на крайното “Аз” от безкрайното, абсолютно съзнание” (32, стр. 15).

Тези осем стъпала на йога описваме по книгата на С. Чатерджи и Д. Дата “Увод в индийската философия” (28, стр.257-260).

Може да се забележи, че осемте степени на йога могат да бъдат разделени на три части: 1) етическа (1-ва и 2-ра степени); 2) физиологическа (3-та и 4-та степени); 3) психологическа (5, 6, 7 и 8-ма степени). От тях само етическата част може да бъде съпоставена с православните “методи”. Макар в православната аскетика и да се споменава за определени начини на съгласуване на дишането с молитвата (15, стр. 140) и дори за позата за

молитва (15, стр. 131), няма никаква аналогия между пранаяма и асаните на йога с тях. “Умното възношение” или практиката на Иисусовата молитва има известна прилика с практиката на медитацията - и там, и тук виждаме непрекъснато удържане на вниманието върху избрания “обект” (ако изобщо е допустимо да се нарича нашия Господ Иисус Христос обект). В аскетиката това удържане на вниманието се нарича “пазене на сърцето”, “опазване на вниманието”. Но всички тези операции със собствената ни психика и тяло са само усилия за “разравяне на земята”. Зърното се поставя от Господа и при наличието на едно условие - покаянието. Именно него ние няма да открием нито в етическата, нито в психологическата част на йога. За медитацията е необходимо само удържане на вниманието; то е необходимо също така и за молитвата, но съвсем не е достатъчно. Освен внимание, в молитвата е нужно още и благоговение и съкрушено сърце (17, стр. 38). Без това съкрушено сърце (т. е. покаяно състояние) и Иисусовата молитва може да бъде гибелна (17, стр. 23; 5, т. 1, стр. 270), довеждайки до безумие или самоубийство. По такъв начин покаянието е централният момент, отличаващ йога от православната аскетика, и можем само да се досещаме колко гибелна за душата е практиката на йога в цялата ѝ пълнота [1].

Разкаянието - отвръщането от сатаната и обръщането към Христа - е отправната точка на православно спасение. Този значим не само за земния живот, но и за вечността избор се закрепва в тайнството на кръщението, което открива пред човека достъпа към други тайнства, предназначени за изцеляването на цялото му същество. Централно място сред тях заема тайнството на Светото Причастие. Ще намерим ли нещо подобно на него в йога? Очевидно не. И така, православието се различава от другите религии още и с това, че в него има спасителни за душата тайнства.

Когато говорим за покаянието като отличителна черта на православието, ние трябва да споменем, че някои йоги също говорят за него (21), но това се прави по-скоро за да се въведе в заблуждение човек, израснал в християнските традиции, т. к. същността му е много далеч от същността на християнското покаяние. Ето какво пише йогата Рамаянанда: “За йогата покаянието се състои в доброволно наложено върху себе си ограничение или страдание, което не означава задължително причиняване на физическа болка. За да донесе истинска полза за духовното развитие на човека, покаянието трябва да прилича на извършения грях” (21, стр. 23)... “Ако злоупотребявате с алкохол и с това вредите на тялото си, то вие съгрешавате, т. е. задържате собственото си развитие.. така че трябва напълно да се откажете от употребата на алкохол - и с това ще извършите покаяние. Употребата на тютюна в каквато и да е форма вреди на вашето развитие в йога, така че за онзи, който пуши, отказът от тютюна би бил истинско покаяние” (21, стр. 5).

Както виждаме, тук не е казана нито дума за Бога. Такова покаяние, разбира се, не е покаяние в християнския смисъл, в което “борбата с греха трябва да се изразява в разкриването на своята душа пред Бога и другите хора, т. к. коренът на греха е самолюбивото затваряне на човека в себе си” (24, стр. 70). Това изобщо не е покаяние, а аскетизъм, който се практикува самоцелно, в свое име, а не в името Божие, в името на овладяването и подчиняването на телесната си природа на самия себе си, на своето Аз, а не на Бога, за да стане човекът свръхчовек, да се издигне над другите хора, да достигне състоянието на божество. Всичко това е проява на най-изтънчено себелюбие и егоизъм. Така известният в наши дни йога Шивананда в своята книга “Самадхи-йога” пише, че за постигането на крайната цел на йога - състоянието на самадхи - се изисква наред с всичко друго и:

- да не общуваме с никого нито с мисъл, нито със слово, нито с дело;
- да култивираме безразлично отношение към всичко;
- да не се замисляме над мъката или щастието на когото и да било;

- да не се привързваме към предмети и лица.

Оставаме с впечатлението, че йога определя като свой идеал постигането на лично благополучие и блаженство чрез разделянето от другите хора, независимо от тяхното неблагополучие и страдания. Но Спасителят ни е заповядал не безразлично отношение към хората, а любов към тях, не затваряне в себе си, а носенето на теготите един другиму и направо ни е посочил, че няма любов по-висока от тая да положиш душата си за своите приятели (Иоан. 15:13). И апостол Павел казва: “Да имам пророчески дар и да зная всички тайни, да имам пълно знание за всички неща и такава силна вяра, че да мога и планини да преместям - щом любов нямам, нищо не съм” (1 Кор. 13:2). Обаче йога ни зове в съвсем друга посока.

В йога се признава съществуването на Бог, макар че той изглежда като пасивен зрител в делото на йогисткото “спасение”, пък и самото поклонение на Бога е само “едно от средствата за окончателно постигане на самадхи-йога” - пишат С. Чатерджи и Д. Дата в книгата си “Увод в индийската философия” (28, стр. 261). И Бог се разбира доста своеобразна. Йогите казват, че: “има Бог; има една Душа, различна от всички останали души, и Той е вечен Властелин на всичко създадено, вечно свободен Учител на всички учители” (7, стр. 34). Той е “особена Пуруша (душа), непричастна към страданието, следствие от действията или желанията” (пак там), “неограничено познание” (пак там, стр. 37), “Един Учител, неограничен от времето”, “Учител на безкрайното познание” (пак там, стр. 39). И във всички тези определения няма и дума за любовта, за това, че Бог е преди всичко Любов. Не е ли сатаната този бог на йога, който има знание, ала няма любов? Така или иначе, но в йога присъства доста осезателен привкус на студена разсъдъчност и рационализъм в подхода към Бога и човека. Със същия интелектуализъм се отличава и будизмът, в който също няма да намерим покаяние.

5. Будизмът и Православието

В будизма средства и път към спасението (“марга”) по описанието на С. Чатерджи и Д. Дата са:

1. Правилните възгледи.

Незнанието се смята за главна причина на нашите страдания. Ако се отстранят условията, пораждащи нещастията, ще се прекратят и страданията. Правилните възгледи представляват приемане и правилно разбиране на “четирите благородни истини”, формулирани от Буда: 1) Животът в света е изпълнен със страдания; 2) Има причина за тези страдания; 3) Страданията могат да бъдат прекратени; 4). Съществува път, водещ към прекратяването на страданията.

2. Правилна решимост.

От човек, който се стреми да избегне страданията, се изисква:

а) откъсване от всичко земно; б) отказ от лошите намерения; в) отказ от вражда с другите хора; г) твърдо намерение да се преобразува живота в светлината на истината.

3. Правилна реч.

Изисква се въздържане от лъжа, клевета, жестоки думи и фриволни разговори - т. е. контрол върху речта си.

4. Правилно поведение.

Необходим е отказ от унищожаване на всичко живо, от кражба, от неправилно удовлетворяване на своите чувства и т. н.

5. Правилен начин на живот.

Трябва да се осигуряват средства за живот по честен път, не бива да се прибегва към непозволени средства дори за поддържане на живота.

6. Правилно усилие.

Следва постоянно да се изкореняват в себе си както старите вредни идеи, така и постоянно придобиваните нови, и да се изпълва съзнанието с добри идеи, със старание да се закрепят те в ума.

7. Правилно направление на мисълта.

Необходимо е постоянно да се пази в паметта фактът, че нещата по природа са преходни. Това е необходимо, за да се освободим от привързаността към вещите и от тъгата по повод тяхната загуба.

8. Правилно съсредоточаване.

Тук се има предвид психологическата практика на задълбочаващото се съсредоточаване (медитация), насочена към постигането на състоянието на освобождаване от страданията (нирвана). Тази практика се състои от четири степени:

а. Осмисляне и изследване на истината с чист и невъзмутим ум, разсейване на съмнението в четирите благородни истини

б. Осъзнаването на радостта от покоя, пораждан от невъзмутимия размисъл;

в. Опит да се постигне състояние на безразличие, т. е. отстраняване дори от радостта от съсредоточаването;

г. Постигане на пълна невъзмутимост, безразличие и самообладание (28, стр. 116-121).

Като разглеждаме тези осем степени на будизма, ние също не намираме в тях каквото и да е, което да напомня покаянието, но виждаме все същата култивация на пълната невъзмутимост, безразличие и самообладание. И тук не откриваме любовта - онази любов, когато човек полага душата си за другите, както и Христос се е разпнал за нас. Освен това, будизмът отрича съществуването на Бога, така че будистът няма пред кого да се кае. Идеалът на будизма е право противоположен на християнския идеал - той е идеалът на егоиста.

Справедливо е да споменем няколко думи и за късното течение на будизма - Махаяна-будизма и проповядвания от него идеал на бодхисатва. Бодхисатва означава такова състояние на приближилия се към нирваната човек, когато той, движен от състрадание, се отказва да навлиза в нирвана, заради спасението на оставащите в незнание хора. Но жертвайки личното си "спасение", той става проповедник на все същото безразличие като лекарство от живота. Както ако на някой болен се предлага не изцеляващо лекарство, а отрова, прекратяваща болестта заедно с живота. Господ пък е казал: "Аз дойдох, за да имат живот, и да имат в изобилие" (Йоан. 10:10). Източният и християнският идеал са противоположни - Изтокът се стреми да се избави от живота, а християнството се стреми да го преобрази, да го обожестви.

Любопитно е, че посочените хладна разсъдителност и интелектуализъм, присъщи на йога и будизма, пък и самите им методи, отчасти напомнят "втория начин на молитва", описан от Симеон Нови Богослов. Общо тези "начини" (т. е. видове) на молитва са три и само един от тях е правилен. Ето какво пише Симеон Нови Богослов:

"Вторият начин е този, когато някой свежда ума си вътре в себе си, отвличайки го от всичко сетивно, пази чувствата си, събира всичките си помисли, за да не се скитат по суетните неща на тоя свят - и ту изследва помислите си, ту вниква в думите на четената молитва, ту връща назад помислите си, ако те, пленени от дявола, са се увлекли по нещо суетно и лошо, ту много трудно и със самопринуждаване се напруга да дойде на себе си, ако е надмогнала някоя страст и той е бил победен от нея. Отличителната черта на това дело е тая, че то се извършва в главата: мислите се борят с мисли.

Имайки такъв подвиг и водейки такава бран сам със себе си, той не може да остане никога мирен в себе си, и не намира време да се залови с извършването на добродетелите, за да получи и венеца на правдата. Такъв човек е подобен на водещия война с враговете си нощем в тъмното - той чува гласовете на враговете си, усеща ударите им, но не може ясно да види кои са те... Защото сам той пребивава в главата, а злите помишления излизат от сърцето... Напрасно се труди нещастникът, дори съвсем губи наградата си, ако преди това, без сам да забележи, бива победен от тщеславието, въобразявайки си, че правилно внимава за себе си. В гордостта си той презира другите и ги осъжда, а сам себе си хвали, като мечтае при това, че е достоен да бъде пастир на словесните овце и да ръководи другите - и прилича на слепец, който се наема да води други слепци” (8, т. 5, стр. 330-331).

В последно време широко разпространение получава агни-йога (йога на огъня), за което сме задължени на дейността на семейство Ръорих. В християнството покаянието е средство за очистване от греха. За очистване говори и класическата йога. Понятието за вътрешна чистота присъства и в агни-йога. Понеже агни-йога е тясно свързана с традицията на окултизма, за нас е интересно да научим, как се разбира в нея тая вътрешна чистота. Ето какво пише по тоя повод “майката на агни-йога” Е. И. Ръорих в писма до своите ученици: “Прогонвайте всяка нечиста мисъл, заменяйки я с мисъл за благо. Бързайте да очистите духа с широки съзидателни мисли за чудесното бъдеще” (16, стр. 46). За ефективността на такова “очистване на духа” можем да съдим по примера на нашите бивши държавни ръководители, на които “широките съзидателни мисли за чудесното бъдеще” ни най-малко не пречеха да проливат кръвта на невинни хора през време на революцията, гражданската война и масовите репресии. Очиства само покаянието пред Господа, но за него в агни-йога не се споменава, защото в нея Христос е само човек, достигнал със свои собствени сили свръхчовешки статус, а собствено Бог е Абсолют, който по силата на своята абсолютност изобщо не се намесва в земните дела и е напълно безразличен към съдбата на отделния човек на тая грешна земя. Във всичко това се усеща силния поевей на будизма, който е оказал несъмнено влияние на формирането на възгледите на Е. И. Ръорих и Н. К. Ръорих.

Ние говорехме за интелектуалистичния и рационалистичен характер на будизма, но тази характеристика е приложима далеч не към всички негови разновидности. В чан- (или дзен-) будизма властва противоположна тенденция - тенденцията на отричане на интелекта - и акцент се поставя върху постигането на определено психическо състояние, което се нарича озарение или просветление - сатори. Но и там преобразованията стават в ума, за да се постигне пълното му изпразване от всякакви мисли и да се види първичната светлина на “неродения ум”. А за такова изпразване могат да се прилагат типично интелектуални средства, например неразрешимите интелектуални загадки или “коани”. Целта на тези коани е да въведат ученика в състояние на интелектуален шок, когато след многодневни и безуспешни усилия да познае правилния отговор умът му изключва и той усеща “празнота”.

Но оперирането на ума не дава спасение. Св. Григорий Палама казал: “Онзи, който е явил действие на ума и се е просветлил със светлината на разбирането или умното озарение, ако поради това сметне, че се е очистил, прелъстява себе си, като изпада в лъжа, и чрез самомнението си широко разтваря вратата пред тоя, който винаги се опитва да ни прелъстява” (8, т. 5, стр. 326).

6. За действителността на покаянието

И така, от една страна “осморните средства” на йога и будизма, включващи в себе си физически и дихателни упражнения и всякакъв род сложни психотехнически прийоми на медитация, а от друга страна - покаянието. Тази единствена дума - покаяние - може да ни се

стори така слабо убедителна в сравнение с целия арсенал прецизно разработени “психофизиологически технологии за изменение на съзнанието” (начело с тайнствената медитация), образуващи цяла “индустрия” на “духовния ръст”, “разширяването на осъзнаването”, “откриването на вътрешните пространства” и т. н. Но от друга страна това многообразие и префиненост могат да бъдат свидетели за слабостта и изкуствеността на цялата тази източна психомеханика.

Да си представим следната ситуация: съществува някаква мощна стоманена врата, заключена с ключ. Пред този, който няма ключ, има множество начини да отвори тая врата - да използва лост, чук, стенобитна машина, бормашина, кислород, динамит, лазер, разяждащи химически вещества и т. н. и т. н. Но нито един от тези начини - при цялото им разнообразие и техническа авангардност, не гарантира, че вратата ще бъде отворена и не е истинският начин тя да бъде отворена. Разбира се, за дивака, който не знае, че съществуват ключалки, ключът - това малко парче метал - ще се стори смешен по сравнение с целия този арсенал от разрушителни средства с техния грохот, огън и дим. Обаче само ключът може да отвори вратата, без да я повреди - всичко останало е излишно. Така е и в нашия случай: само такава “неубедително” действие като покаянието е истинският ключ към дверите на царството небесно. Цялата останала взломачийска индустрия пред врата, закрити от Самия Господ, е само грабителска уловка, пагубна за самите грабители. Именно така следва да се оценяват източните методи на “спасение”.

За действеността на покаянието свидетелства следния епизод от живота на оптинския старец, преподобния Амвросий, описан в спомените на една от духовните му дъщери:

“ В килията му горяха кадилници и малка восъчна свещ на масата. Беше тъмно и нямах време да чета по бележката. Казах, каквото си припомних, и то бързайки, а след това добавих: “Отче, какво да ви кажа още? В какво да се покая? Забравих”. Старецът ме упрекна за това. Ала изведнъж стана от постелята, на която лежеше. Направи две крачки и застана в средата на килията си. Неволно и аз, стоейки на колена, се обърнах към него. Старецът се изправи в цял ръст, вдигна глава, повдигна нагоре ръцете си, като че в молитвено положение. Стори ми се, че в това време стъпалата му сякаш се отделят от пода. Гледах осветената му глава и лицето му. Помня, че сякаш килията нямаше таван, той се беше разтворил, а главата на стареца като че се бе извисила нагоре. Виждах ясно това. След минута отчето се склони над мене, изумена от видението, и каза следното: “Помни, ето до какво може да доведе покаянието. Върви”. Аз излязох от него олюлявайки се и цяла нощ плаках за своето нерадение и неразумие” (13, стр. 283; 10, стр. 22-23).

При цялата може би невзрачност на този епизод, важен момент в него е това, че преп. Амвросий Оптински частично и временно е “отворил чувствата” на своята духовна дъщеря така, че тя е могла да види нещо, отнасящо се към невидимия за нея свят (разтворения таван например). Тя не предава всичко, което е видяла, защото това видение е било неочаквано за нея, но фактът, че то е имало толкова силно въздействие, означава възприемане на нещо необикновено и потресаващо. И този контакт с невидимия свят преп. Амвросий е посочил като възможност, откривана именно чрез покаянието.

За първостепенното място на покаянието в православната аскетика свидетелстват следните слова на св. Игнатий Брянчанинов: “Когато светите отци на Източната Църква, особено пустинножителите, достигали висота в духовните си упражнения, тогава всички тези упражнения се сливали в тях в едно единствено покаяние. Покаянието е обхващало целия им живот, цялата им дейност: то е било следствие от виждането на своя грях.

Запитали един велик отец: какво трябва да бъде делото на уединения инок? Той отвърнал: “Умъртвената ти душа лежи пред погледа ти и ти питаш какво трябва да бъде

твое дело?” (Свети Исаак Сирий, Слово 21). Плачът е същественото дело на истинския Христов подвижник; плачът е делото му от встъпването в подвига и до свършека му.

Виждането на своя грях и раждането от него покаяние са дела, които нямат края си на земята: чрез виждането на греха се възбужда покаянието; с покаянието се доставя очищение; постепенно очистианото око на ума започва да вижда такива недостатъци и повредености в цялото същество на човека, които то преди, в своето омрачаване, изобщо не е забелязвало” (5, т. 2, стр. 126 - 127).

Покаянието е това, от което започва пътят на християнина и това, което постоянно го съпровожда. Човек, приемащ кръщението, се отрича от сатаната и всичките му дела, и се обръща към Христа. Той отхвърля греха и взема решение да живее благочестив праведен живот. Когато такова решение е прието, в Светото Кръщение му се праща помощ във вид на благодатта на Духа Свети.

7. Църквата и окултизмът, вярата и съмнението

Кръщението още не означава спасение - то е само посвещение в числото на воините за битка с греха, която трае цял живот. Кръщението дава на човека оръжие за тази битка, но той трябва да я спечели сам. Разбира се, това е невъзможно без Божията помощ, но и собственото участие и усилие на човека е задължително. За оказване на такава помощ в Църквата са утвърдени Тайнствата, които отсъстват в която и да е друга религия. Има ли го някъде Тайнството на Причастието - това духовно “кръвопреливане” от Самия Господ Иисус Христос за спасение на нашата смъртно болна душа и тленно тяло, освен в Христовата Църква? - Не. Тайнството на Причастието е най-явното и очевидно доказателство за нашето обожествяване, нашето съединяване с Бога, когато Неговата плът и кръв грубо и зримо влизат в нас и ние буквално, а не символично ставаме част от Неговото Тяло. Нашето хилядолетно гърчене на тази планета в опит да създадем вечно устойчиво и свършено общество, нашите индивидуални ежедневни напъни да се променим към по-добро показват само, че не е възможно сами да се издърпаме за косата от водата. Човек не може да се спаси сам, със свои собствени усилия и без Божията помощ - само може да се погуби. А нашето телесно “врастване” в Господа чрез Тайнствата на Църквата спасява видимо, правейки ни същества вече не на земното (тленното и безнадеждно), но на небесното царство, където само е възможно свършеното. Източните и окултните учения пък (особено будизмът) ни предлагат да разчитаме само на себе си, като ни измамват с обещание на невъзможното.

Ето какви съвети, приписвани на Буда, можем да открием в Тайната доктрина - теософски труд, издаден от Е. П. Блаватска, основоположничка на съвременната теософия.

“Буда е казал, че ние не бива да вярваме в каквото и да е само затова, че така е било казано; ние не трябва да вярваме на традициите само затова, че те са предавани от древни времена; ние не трябва да вярваме на общоприетите мнения като такива; ние не трябва да вярваме на писанията на мъдреците само по тая причина, че са ги писали мъдрци; не трябва да вярваме на фантазии, за които се предполага, че са вдъхновени от ангел (т. е. струват ни се нещо божествено); ние не трябва да се доверяваме на изводи, направени от някакви случайни предположения; не следва да вярваме на каквото и да е само поради това, че то е подкрепено от авторитета на нашите преподаватели или учители; но в писание, доктрина или твърдение ние трябва да вярваме само тогава, когато нашият разум и нашето съзнание ги потвърждават” (цит. по 1, стр. 4).

А ето какво казва Иисус Христос: “Аз съм възкресението и животът; който вярва в Мене, и да умре, ще оживее; и всеки, който живее и вярва в Мене, няма да умре вовеки”

(Иоан. 11:25-26). “Аз светлина дойдох в света, щото всякой вярващ в Мене да не остане в тъмнината” (Иоан. 12:46).

И така, окултистите заедно с Буда ни призовават да се съмняваме във всичко и да вярваме само на себе си, основавайки се на собствения си “здрав” разум. Да си представим младенец, който не желае да вярва на възрастните и се пъха в огъня. Не сме ли по-лоши от младенци пред Господа, Твореца на тварите, истинския Владика на света и Пазител на всичко, Който ни призовава да Му вярваме, че пазенето на Неговите заповеди е нужно за нашето благо и че сме духовно слепи, за да можем да решаваме кое е истина и кое - лъжа? Та нали Бог е център на вселената и създател, а не ние. Как можем да оценяваме каквото и да било, без да се съизмерваме със Словото Божие?

И така, от една страна ни се предлага да подлагаме на съмнение всичко и да вярваме само на себе си, на своя “здрав” разум, а от друга се изисква “да се отречем от себе си” и да следваме Христа (Марк. 8:34), като не се доверяваме на себе си, а само на Господа. Първото води до самомнение и гордост, а второто - към смирение и покаяние, и в края на първия път ни очаква сатаната, а на втория - Христос.

8. Основание, условия и плодове на духовното виждане

Покаянието и смирението са онези врата, през които ние излизаме на пътя, който води към познаването на истината, към познаването на невидимия за нас свят. Това познание в православието не е самоцел, както не са цел и блаженството, щастието или избавянето от страданията, обещани от източните учения на индуизма и будизма. Задача на Православието е възстановяването на човека от неговото паднало състояние, преобразуването на стария човек в нов, пример за което виждаме в Христа, т. е. обожествяването на човека в Христа. Когато се постига това, на новото състояние на човека съприсъстват и блаженството, и познанието на истината, но като странични следствия от реализацията на главната цел. Без възстановяването на човека те са непостижими и затова онези “плодове”, които обещават другите религиозни и мистически учения, не признаващи първичната повреденост и недостатъчност на човека, са лъжливи и неистинни.

Процесът на истинско духовно виждане има за свое основание и необходимо условие онези съставки, които са целебни за повредената от грехопадение природа на човека. Светителят Игнатий Брянчанинов пише: “Желаещият постоянно да пребивава в ... духовно зрение, трябва да се погрижи постоянно да пребивава в смирение, прогонвайки от себе си самооправданието и осъждането на ближните, въвеждайки смирението чрез самоукоряване и съзнаване на своята греховност пред Бога и човеците” (5, т. 3, стр. 55-56).

Учението за духовното и умното зрение е изложено особено ясно и подробно, както пише свет. Игнатий, от свещеномъченик Петър, митрополит на Дамаск.

Умилението е първото духовно усещане, доставяно на сърцето от осенилата го Божествена благодат в процеса на развитие на духовното зрение. То се състои от “вкусване на Богоугодната печал, разтворено с благодатно утешение, и открива пред ума дотогава невиждана от него гледка. От духовното усещане се появява духовното зрение, както и Свещеното Писание казва: “Вкусете и ще видите” (Пс. 33:9). “От виждането се усилва усещането” - пише светителят Игнатий (5, т. 3, стр. 55), подчертавайки взаимната обусловеност на чувството на умиление и духовното зрение. “Докато действа усещането, дотогава действа и зрението. С прекратяването на усещането се прекратява зрението... Постоянното пребиваване в умиление е съпроводено с постоянно зрение” - уточнява светителят (пак там).

И така, смирението и покаяното чувство отварят достъп за Божията благодат, раждат умиление и се съединяват с него, а то на свой ред ни въвежда в духовното виждане. В тази връзка важно е да се посочи процесът на развитие на съдържанието на това духовно виждане. Светителят Игнатий Брянчанинов пише за това следното:

“Първото духовно виждане е виждането на своите съгрешения, дотогава прикрити от забрава и неведение. Като ги види... подвижникът веднага получава опитно познание за предишната слепота на своя дух, при която съществуващото и съществувалото му се е представяло изобщо несъществуващо и несъществуващо” (5, т. 3, стр. 56).

Целият процес на развитие на духовното виждане, според св. Игнатий, може да бъде представен в следните етапи:

- 1) виждане на своите съгрешения;
- 2) познаване на своята греховност;
- 3) виждане на падението, което е обзело цялото естество на човека;
- 4) откриване на света на падналите духове, изучаването им в нашите собствени страсти, в борбата с тях, във внушаваните от духовете помисли, мечтания, усещания (т. е. косвено, а не непосредствено сетивно познание за падналите духове);
- 5) изчезване на измамния и прелъстителен възглед за земния живот, който дотогава е изглеждал безкраен;
- 6) виждане на смъртта, усещане на самия час на смъртта, часа на безпристрастния съд Божи;
- 7) от фактите на грехопадението се вижда нуждата Изкупителя;
- 8) от прилагането на заповедите на Господа към своите недъзи се вижда целителното и животворно действие на тези заповеди върху недъзите и страдащата душа, придобива се жива вяра в Евангелието (5, т. 3, стр. 56).

По такъв начин духовното виждане е онзи реален опит, който прави вярата жива, потвърждавайки я “експериментално”. Светителят Игнатий пише: “... изучаването с четене е много недостатъчно: за удовлетворително познание е необходимо изучаване от опит” (5, т. 3, стр. 60).

9. Оръдията на духовното виждане - умът и сърцето

“Когато човешкият дух започне да се очиства от Божествената благодат - продължава светителят Игнатий - тогава той постепенно преминава от познанието за духовете към тяхното духовно виждане. Това виждане се извършва с ума и сърцето, дарува се от Духа Свети... Лукавите духове се изобличават от сърцето; умът е недостатъчен за това: той не може да различи само със собствените си сили образите на истината от образите на лъжата, прикрити с образи на истината. Духовното разсъждение е основано на духовното усещане... както са засвидетелствали двамата ученици за своето усещане и за значението на това усещане в беседата с Господа, Когото те не познали с чувствените си очи, нито с умствено съображение: “не говореше ли в нас сърцето ни, когато Той ни говореше по пътя и когато ни обясняваше Писанието?” (Лук. 24:32). Именно сърцето, свидетелстващо истинно за Господа, свидетелства истинно и за духовете и изпитва “дали са от Бога” (1 Иоан. 4:1), или от царството на тъмнината и злобата (5, т. 3, стр. 60).

Следователно не разумът, не логиката, не “здравият смисъл”, не рационалността, не научната обосновааност (на пръв поглед) с фактите на едно или друго учение, така обичани от йога, будизма, окултизма са главният коз за приемането или отхвърлянето му, а сърцето, онова усещане, което възниква при запознаването с него. Освен това невъзможно е веднага да се ориентиране в многото сложни хитроумия на такива системи, каквито са теософията,

агни-йога, антропософията и други подобни. Затова трябва да се ориентираме по сърцето в избора си дали да приемаме или не онова, което рекламират другите.

Но не всяко сърце може правилно да свидетелства. Светителят Игнатий пише: “Способно на такова свидетелство е сърце, очистено от покаянието, обновено от Духа Свети; но сърце, което се намира в плен на страстите и демоните, е способно да дава само лъжливи и погрешни показания” (5, т. 3, стр. 60). От това ние можем да направим извод, че в сегашното ни греховно състояние ние не сме способни да различим какво е истина, а какво - лъжа, кое е от Бога, а кое - от лукавия, и на нас са ни необходими съветите на по-опитни в духовно отношение хора. Затова е крайно необходимо да се изучават писанията на светите отци, които разглеждат познанието на истинското и лъжливото. Според апостол Павел и сатаната се преобразява в светъл ангел (2 Кор. 11:14), за да прелъсти човека, така че ние трябва да бъдем много внимателни в нашите симпатии и в търсенето на истината.

Не бива да преувеличаваме своите възможности и при различаването на помислите, т. е. откъде идват те - от Бога, от нашето естество, или от демоните. Преподобният Варсануфий Велики казал на инок, който го питал как да разбере откъде идват помислите: “Това, за което питаш ти, се отнася до хората, достигнали висока мяра (на духовния ръст). Ако вътрешното око не бъде очистено с много лечителство, то не може да се избави от тръните и плевелите и да събере гроздовете, които укрепяват и веселят сърцето. Ако човек не достига тази мяра, то не може да различава (тези помисли), но ще бъде поруган от демоните и ще изпадне в прелъстяване, като им повярва: защото те променят нещата както си искат, особено за онези, които не познават козните ми” (цит. по (5, т. 3), стр. 60)

10. Измамността на нашите впечатления

Много съществен е именно този момент, че демоните “променят нещата както си искат”. В потвърждение на това авторът може да посочи своя личен опит, а така също и опита на някои други хора, които са напуснали окултизма и са се обърнали към Православието. Процесът на такова обръщане сам по себе си заслужава отделно изследване; ние ще се спрем обаче само на един феномен, който може да бъде наречен “изкривяване на възприятието”.

Когато човек, занимавал се дълго време с йога, окултизъм или някакво друго нехристиянско духовно учение, поиска да беседва с някой православен свещеник с цел да научи нещо или дори да се обърне към православието, той най-вероятно не ще може да намери свещеник, който да му хареса. Всички те ще му се струват несимпатични личности. Той ще ги възприема като бездушни, не особено умни, скучни, бездарни, невежи или просто предизвикващи някаква неприязън хора. Но ако той, игнорирайки усещанията си, все пак прекрачи някаква граница и встъпи в контакт, то може да го порази явният контраст между това какъв му е изглеждал свещеникът преди разговора с него и какъв се представя по време на разговора. Всичко това, разбира се, може да се случи само при наличието на искрен стремеж да се разберат аргументите и думите на свещеника, а не да му се налага своето мнение в полемиката. С други думи, дори зрителните впечатления, на които ние винаги безусловно се доверяваме, могат да бъдат така изопачени, че да успеят да откажат от опитите за контакт с представителите на православната Църква. И такова състояние на неадекватно виждане на нещата е естествено за окултиста, тъй като обикновено той, изповядвайки окултните идеи, попада под властта на демоните и без да подозира поставя сам себе си в такава зависимост от тях, че дори неговата физиология и способност за възприятие са им подчинени. От такова изкривено възприятие има само една крачка до истинските

халюцинации и видения, които са така присъщи на “прогресиращите” окултисти и йоги, и които те оценяват като несъмнени постижения.

Следователно ние трябва да заключим, че етапът на духовно виждане на духовете, етапът на правилно различаване на помислите е много високо постижение, свойствено само на онези, които са “достигнали висока мяра на духовния ръст”. Сложността на такова различаване се състои в това, че враговете “дохождат при вас в овча кожа”, т. е. внушават на пръв поглед верни мисли, а вътрешно са “вълци грабители” (Мат. 7:15), тоест грабват и “измамват сърцата на простодушните” (Рим. 16:18) с това, което изглежда добро, а всъщност е зловредно. Светлината, идваща от бесовете, после се обръща в тъмнина” (Варсануфий Велики, отговор на въпрос 59, цит. по (5, т. 13), стр. 60).

Впрочем, Сам Господ ни е дал начин да различаваме лъжливите учения и лъжеучителите от истинските по плодовете им, макар и такова различаване да не е мигновено, изисква време, настойчивост и търпение. Той е казал: “по плодовете им ще ги познаете. Бере ли се грозде от тръни, или смокини от репей? Тъй, всяко добро дърво дава добри плодове, а лошо дърво дава лоши плодове: не може добро дърво да дава лоши плодове, нито лошо дърво да дава добри плодове” (Мат. 7:16-18). От тези думи на Спасителя може да се направи извод, че е възможно едно или друго духовно учение да се анализира със следните три метода:

1) изучаване на личността на основателя на учението - ако основателят е “тръни” или “репей”, т. е. не се отличава със святост, не бива да мислим, че учението му ще е “грозде”;

2) изучаване на самото учение - това е най-опасният подход, понеже “репейте” изкусно се маскират като “смокини” и ние можем да го разберем едва след като ги вкусим, а това крие опасност от отравяне, което може да бъде смъртоносно за душата.

3) изучаването на “плодовете” чрез запознаване на хората с учението. Ако човек, погълнал “репей”, прикрити като “смокини” нравствено или дори физически и психически се разболява, такова учение явно не е от Господа [2].

В нашето изложение ще използваме първия и последния метод, като избягваме втория, за да не причиним вреда, вместо полза.

И така, виждайки цялата сложност при различаването на помислите и идеите, правилната оценка на едно или друго учение, ние стигаме до извода, че етапът на сетивното виждане на духове е извънредно висок дар, с който могат да се удостоят много малко хора, отличаващи се с особена святост и праведност. Преминаваме към разглеждането на този етап.

Забележки

1. Интересно е, че в адаптираните за европейци курсове по йога етичката част практически се пренебрегва, и човек от своето греховно състояние се хвърля веднага в психофизическата практика на асаните, пранаяма и медитацията, които деформират психиката и физиологията му. Самите йоги (индусите, а не европеизираните учители, които гонят само славата и парите) предупреждават, че без етическа подготовка заниманията с йога са опасни. Известният йога Шивананда е писал: “Без овладяване на етическото възпитание не може да се постигне успех в медитацията” (32, стр. 14) Ние на свой ред можем да кажем, че и в молитвата “етическата подготовка” е много важна, но покаянието не е съпоставимо с “яма” и “нияма” на йога.

2. За православния християнин, разбира се, главен метод ще бъде изясняването на съответствието на което и да е учение с учението на Православната Църква. Но понеже тази

книга е предназначена за неправославни, нецърковни или малко църковни хора, ние сме принудени да спираме вниманието си на методи, които не касаят съдържанието на ученията.

ЕТАП НА СЕТИВНОТО ВИЖДАНЕ НА НЕВИДИМИЯ СВЯТ

Както пише светителят Игнатий Брянчанинов, хората стават способни да виждат духовете сетивно при известно изменение на сетивата, което става по незабележим и необясним за човека начин. Той само забелязва в себе си, че внезапно е започнал да вижда това, което досега не е виждал и което не виждат другите, да чува това, което преди не е чувал... Изменението на сетивата, при което човек навлиза в сетивно общуване със съществата от невидимия свят, се нарича в Свещеното Писание “отваряне на чувствата”. “И отвори Господ”, се казва в Писанието, “очите на Валаама, и той видя Ангела Господен, застанал на пътя с гол меч в ръка” (Числ. 22:31) (5, т. 3, стр. 13).

По свидетелството на светителя Игнатий Брянчанинов от Свещеното Писание се вижда, че телесните чувства “служат като някакви врати и врата към вътрешната килия, където пребивава душата, че тези врата се отварят и затварят по махването на Бога. ... Непозволително е за човека да отстранява Божията воля и със собствени средства, по допущението Божие... а не по волята Божия, да отваря чувствата си и да влиза в явно общение с духовете. Но и това се случва. Очевидно е, че със собствени средства може да се постигне общение само с падналите духове. На светите ангели не е присъщо да вземат участие в дело, несъгласно с волята Божия, в дело, неблагоприятно на Бога” (5, т. 3, стр. 14).

1. Непозволени от Бога начини за отваряне на чувствата

Към самоволното отваряне на чувствата, което в окултните среди днес се нарича “отваряне на чакрите” или “центровете”, призовава източната мистика в лицето на окултизма, йога, агни-йога, тибетския будизъм и други подобни учения.

а) Раджа-йога

Някой си Сахаров (или Захаров) - руски емигрант от първата емигрантска вълна и учител по йога, издава през 50-те години на Запад книгата “Духовна стрелба с лък или отварянето на третото око” (22), където описва възприетата в раджа-йога методика за развитие на ясновидство, изпробвана от самия него. Развиваното ясновидство предполага възможност да се вижда това, което се случва на голямо разстояние, а така също събития от миналото и дори от бъдещето. На определена степен от упражненията си, ученикът започва да вижда сияещото лице на някакъв “учител”, който по-нататък започва да ръководи от разстояние чрез ясновидство и ясночуване неговото “духовно” развитие. Обаче самият Сахаров признава, че виждането на миналото и бъдещето и свършеното във всички отношения виждане е нещо практически непостижимо за обикновения човек и изисква извънредни усилия, неимоверна концентрация на вниманието, особен режим на живота, диета и т. н. и т. н. Наистина, Господ дава даром на онези, които са Му угодни, и недостижимо, с цената на всички сили на онези, които не са Му угодни. Тази разлика още повече подчертава изкуствеността на всички усилия преднамерено и своеволно да се постига това, от което Господ (за наше благо) ни лишава.

б) Мантра-йога - методът на кришнаитите, тибетския будизъм, трансцендентната медитация (ТМ) и др. учения

Ако Сахаров в своето изложение на раджа-йога посочва като първоначална цел постигането на знания и виждане на събитията, ставащи на отдалечено разстояние, а контактът с “учителя” (т. е. с духа от невидимия свят) е нещо като “приложение” към процеса на развитие на тази свръхестествена способност, то мантра-йога недвусмислено търси или непосредствено сетивно виждане или общуване с “божеството на мантрата” (например с Кришна), или плодовете на това общуване във вид на състояния на блаженство, щастие, богатство, свръхестествени способности и т. н. За всеки един случай има отделни мантри, всяка от които съдържа в себе си името на онова божество от езическия индуистки пантеон, което покровителства една или друга сфера от живота, интересуваша използваната мантра.

Какво е това мантра? Думата “мантра” произлиза от две други думи: “май” - мисля, и “тра” - защита или свобода от “робството на феноменалния живот - самсара” (31, стр. 10). По-просто казано, това е санскритска фраза, дума или дори звукосъчетание. Казват, че мантрите се вземат от Ведите - свещените писания на индусите. Всяко име на божество от индуисткия пантеон се смята за мантра, и онзи, който упорито и дълго повтаря мантрата, може да се удостои да бъде посетен от това божество, да общува с него и да бъдат удовлетворени всичките му желания. Мантрите биват “конкретни” (т. е. съдържащи имената на “конкретни божества” - Кришна, Шива, Сарасвати и др.) и “абстрактни”, насочени към безличния Абсолют и даващи освобождаване, навлизане в състоянието самадхи - “сливане с Абсолюта”.

Известният и авторитетен йога Шивананда в книгата си “Джапа-йога” (“джапа” означава повтаряне, т. е. повтаряне на мантрите), посочва, че всяка мантра се отличава с особен ритъм и има “шифт” или “опора”, която при повтарянето на мантрата се отдръпва и човек получава възможност да вижда божеството на мантрата (31, стр. 7). С други думи, става разтваряне или смъкване на ония “кожени ризи”, в които е бил облечен човек от Самият Господ Бог за предпазването му от погубващото общуване с духовете на злото. Самият Шивананда, говорейки за наличието във всяка мантра на свое божество или “девата”, го определя като “свръхестествена същност, висша или нисша”, която се явява източник на “силата на мантрата” (31, стр. 7). По такъв начин не се скрива това, че мантрата може да извиква и “нисша”, т. е. зла същност, а на езика на православие - беса. Освен това, според индуисткото учение, всички тези божества не са безсмъртни и загиват заедно с цялата вселена в края на великия цикъл, когато всичко сътворено се унищожава или разтваря, т. к. върховното божество “заспива”. След това то пак ще се събуди и ще създаде всичко отново, и така - до безкрайност (28, стр. 34) [1]. Това означава, че всичките тези божества на мантрите са тварни същности, отнасящи се към света на ангелите. Но тъй като истинските ангели Божии не извършват каквото и да е, което да е противно на волята на Господа и затова не ще се явяват на хора, самоволно отстраняващи “шифтовете”, поставени от самия Бог, ясно е, че мантрите са обърнати към падналите духове и довеждат до общуване с тях, а не с посланиците на Небесния Отец [2].

Това, че мантра-йога не е истинският път към спасението, се потвърждава и от онези предварителни условия или правила, които съпровождат практиката ѝ. Така например кришнаитите смятат, че за успешното практикуване на мантрата е достатъчно изпълнението само на 4 предписания:

- 1) да не се яде месо, риба, яйца,

2) да не се употребяват наркотици (в тях са включени също така чайт, кафето, шоколадът, лукът и чесънът),

3) да не се участва в хазартни игри,

4) да не се осъществяват полови контакти извън брака.

И тук няма нито дума за покаянието, за съвестта на човека, а става дума най-вече за телесното. Във връзка с това можем да си припомним думите на апостол Павел, казани от него за съотношението между Стария и Новия Завет. Говорейки за първата скиния, апостол Павел пише, че тя е “образ на сегашното време, през което се принасят дарове и жертви, що не могат да направят приносителя свършен в съвестта, а само с ястия и пития и с разни умивания и телесни обреди са установени, докле настане изправлението... колко повече кръвта на Христа, Който чрез Духа Светаго принесе Себе Си непорочен Богу, ще очисти съвестта ни от мъртви дела, за да служим на живия и истинския Бог!” (Евр. 9:9-14).

Наистина, справедливо ще е да кажем, че освен посочените по-горе 4 предписания, в книгите, издадени от кришнаитите има и други изисквания, които могат да бъдат отнесени към нравствено-духовната сфера, а не само към телесната. Ето осемнадесетте изисквания, които съставят “постепенния процес”, благодарение на който може да бъде постигнато “пълно знание”. Смята се, че всички останали методи се отнасят към “категорията на невежеството” (6, стр. 48-50):

1. Всеки трябва да стане безупречен човек и да се научи да оказва съответното уважение на другите.

2. Не трябва да се вярва само за да се достигне слава или само за да изглеждаме вярващи.

3. Не трябва да ставаме източник на тревога за другите хора.

4. Трябва да се научим на търпение.

5. Трябва да избягваме двойствеността във взаимоотношенията с другите хора.

6. Трябва да си намерим авторитетен духовен учител.

7. Трябва да следваме предписанията на свещените книги.

8. Трябва да се укрепяваме в следването на тези предписания.

9. Трябва изцяло да се въздържаваме от всичко, което вреди на интересите на самореализацията.

10. Не бива да се предприемат усилия по-големи от това, което е необходимо за поддържането на тялото.

11. Не следва да се отъждествяваме с физическото си тяло.

12. Трябва винаги да помним, че докато живеем в тяло, ще има страдания, старост, смърт, болести.

13. Не следва да се привързваме към други дела, освен делата, необходими за духовното израстване.

14. Не следва да се привързваме към жена, дом и деца повече, отколкото предписват свещените книги.

15. Не бива да се чувстваме щастливи или нещастни в зависимост от изпълнението на желанията ни.

16. Следва да станем предани на Върховната Личност на Божеството Кришна и да му служим.

17. Трябва да живеем уединено.

18. Трябва да станем изследователи на духовното знание.

Само един поглед е достатъчен, за да видим качествено различие на тези предписания (техния земен, човешки характер) от онези заповеди, които ни е дал Христос. Тук няма и дума за любовта към Бога или към хората, няма призови, подобни на призивите

на Христа да носим един другиму теготите или да положим душата си за приятелите си. Нивата са много различни. От една страна, напълно човешките “умереност и акуратност”, снабдени с егоизъм и самодоволство (обещава се пълно знание, всички други пътища се обявяват за невежество), от друга страна - призив към подвиг и саможертва. Много ли са били кришнаитите, засвидетелствали с кръвта си своята преданост на Кришна? А истините Христови са потвърдени с кръвта на много хиляди християнски мъченици. И това е понятно, тъй като патосът на кришнаизма е достигането на блаженство, наслаждение с Кришна, а не спасение от вечната гибел чрез разпятие с Христа.

Всичко това довежда до извода, че една от централните точки, по които се разминават православието и другите нехристиянски учения, е тази, че последните оценяват състоянието на съвременния човек като нормално, като “нулева точка”, която е изходна за усъвършенстването, докато от християнска позиция човешкото състояние представлява отрицателна величина. Хората пребивават в негативно състояние, което трябва да бъде превъзможнато, за да се постигне нулевата точка, и целият земен живот е поле за тая борба. Усъвършенстването, развитието на чудесните сили и свръхестествените способности ще дойде после, във вечния живот.

в) Агни-йога

Към самоволно отваряне на чувствата се стреми и агни-йога, при това онези изисквания, които тя посочва като изходни условия за самоусъвършенстването, също не са много. Част от тях са неясни, част - напълно определени. Така например се казва, че по пътя на агни-йога може да върви само този, който наред с другото “не е вземал участие в измамни явления на религията” (което е много знаменателно, т. к. подобно заявление означава всъщност признание на непобедимостта на Църквата и силата на нейните Тайнства) и е “положил усилие в търсенето на Висшето, невидимо за окото” (11, стр. 98). Етапите на навлизането в агни-йога са следните:

1. Очистване на мисленето. Трябва да се мисли за общото благо, постоянно да се “изпращат” в пространството мисли от типа: “нека да бъде добре за света”. За недостатъчността на такова очистване чрез мисълта ние вече говорихме.

2. “Познаване на трите най-лоши свои свойства и изгарянето им в огнен устрем”. Веднага възниква въпросът: защо само на три? Та нали ние знаем от светите отци, че и един грях е достатъчен, за да унищожи всички плодове на добрите дела. И какво значи “изгаряне в огнен устрем”? Дали това “изгаряне” няма да бъде илюзорно, защото на нас самите ни се предлага да отсъдим дали сме “изгорили” или не тези свои свойства? А ние, както вече знаем, сме слепи духовно и не можем да познаем себе си без Божията помощ.

3. Избиране на учител на земята (т. е. човек, а не Бог).

4. Познаване на учението и укрепване на тялото с лекарства и пранаяма (дихателни упражнения). Този етап означава явна намеса във физиологията.

5. “Виждане на звездите на духа”. На този етап човек понякога вижда в пространството светлинни проблясъци във вид на разноцветни светещи точки. Авторът сам е виждал такива “звезди на духа” само от четенето на книги на агни-йога, без да преминава всички описани по-горе етапи.

6. “Виждане на огньовете на очистването на центровете”. Центровете са същите онези органи, чрез които съгласно йога се възприема невидимия свят, и чрез които се въздейства върху него. В класическата йога тези центрове се наричат чакри.

7. “Чуване на гласа на невидимия учител”. Чуването на гласове, които диктуват цели тонове от различни учения, е обща особеност на всички окултни школи. Така известният на

всички телевизионен лечител Алан Чумак сам заявява, че всяка нощ чува някакъв глас, който го учи как да лекува. Джуна Давиташвили в лична беседа съобщила, че насън я обучава старец в бели одежди. Не е трудно да се досетим на кого принадлежат тези гласове.

8. Поява на външен пламък, съединяващ съзнанието на личността с пространственото съзнание. Този етап очевидно обозначава пълното разкъсване на “кожените ризи” и пълното отваряне на човека пред невидимия свят (11, стр. 91-101).

За гореспоменатите светлинни явления и гласове е казано много добре в “Добротолюбието”.

“Щателно и разумно внимавай, ти, който обичаш Бога. Когато вършейки своето дело видиш светлина или огън отвън или вътре, или някакъв лик - например на Христа, или на ангел, или на друг някой, не го приемай, за да не понесеш вреда” (Глави за молитвата и безмълвието на Св. Григорий Синаит, гл. 10 (8, т. 5, стр. 168).

“... прелъстяват се и онези, които виждат светлина с телесните очи, усещат благовония с обонянието си, чуват гласове с ушите си и друго подобно. Някои от тях са полудели и в безумие ходят от място на място. Други се прелъстили, като приели дявола, който се преобразил и им се явил като ангел на светлината, а те не разпознали това и не се поправили до края, не искат да чуят съвет от никой брат. Някои от тях сами се лишили от живота, подтикнати към това от дявола; някои се хвърлили в пропаст, други се обесили” (Слово за трите начина на молитва от Симеон Нови Богослов (8, т. 5, стр. 330).

Авторът лично знае един случай на подобно самоубийство, когато човек, упорито занимавал се с йога и магия, достигнал до “отваряне на третото око” (т. е. ясновидство) и “издигане на кундалини”, притежаващ несъмнени свръхестествени способности и контактуващ със същества от невидимия свят, неочаквано реши, че тялото му не е годно за по-нататъшно усъвършенстване. Тъй като изповядваше концепцията за превъплъщението, той стигна до извода, че за да ускори развитието си, трябва да “свали” тялото си, за да получи по-скоро ново, наново родено. В края на краищата се хвърли под колелата на влака, след като дълго се подготвяше за това, стареейки се да унищожи в себе си естествения страх от смъртта. В джоба му намериха бележка: “Отивам да търся ново тяло”.

По този начин ние имаме възможност да видим към какво могат да доведат усилията за самоволно отваряне на чувствата, до което се домогват нехристиянските и неправославните учения. Преките и недвусмислени свидетелства на светите отци ясно посочват пагубността за нашата душа и за бъдещето ѝ на онези мистически практики, които ни предлагат източните и окултните учения.

Връщайки се към агни-йога, бих искал да спомена за един интересен документ, чието съдържание достатъчно ясно свидетелства, че източник на агни-йога е светът на падналите духове. През 1926 г. семейството на Н. К. Ръорих донася в Москва и предава на съветското правителство “посланието на махатмите”. Махатми Н. К. Ръорих и жена му Е. И. Ръорих наричали тайнствените учители, обитаващи Хималаите и продиктували телепатически многотомното събрание на съчинения със заглавие “Жива етика”, в които се излага учението на агни-йога. Тези учители се появявали понякога във видения, в образа на “ангел на светлината”, понякога и сякаш осезаемо телесно. Те ръководели развитието на свръхестествените способности на Е. И. Ръорих, която записала всички томове на агни-йога и получила титлата “майка на агни-йога”. Малко по-рано същите учители, със същите имена, диктували телепатически на Е. П. Блаватска - основателката на теософията - съдържанието на грандиозния окултен труд “Тайната доктрина”, който Е. И. Ръорих превела на руски език, т. к. той бил записан на английски.

Ето съдържанието на това “послание на махатмите”: “Ние от Хималаите знаем за извършването от вас. Вие отменихте църквата, станала разсадник на лъжа и суеверия. Вие

унищожихте затвора на възпитанието. Вие унищожихте семейството на лицемерието. Вие изгорихте войската от роби. Вие смазахте паяците на печалбата. Вие затворихте вратите на нощните вертепи. Вие избавихте земята от предателите с пари. Вие признахте, че религията е учение за всеобхватността на материята. Вие признахте за нищожна личната собственост. Вие предусетихте еволюцията на общността. Вие посочихте значението на познанието. Вие се преклонихте пред красотата. Вие донесохте на децата цялата мощ на Космоса. Вие отворихте прозорците на дворците. Вие видяхте, че е неотложно да се построят домове на Общото Благо.

Ние възпряхме въстанието в Индия, когато то беше преждевременно, а така също признахме съвременността на Вашето движение и Ви изпращаме помощта си, утвърждавайки единството на Азия! Знаем, че много неща ще бъдат построени през 28-31-38 години. Поздрави Вам, търсеци Общото Благо!” (26, стр. 237).

Заедно с това послание било предадено сандъче с хималайска земя и бележка: “За гроба на нашия Махатма Ленин”. За Ленин в една от книгите на “Жива етика” (“Общност”) пише: “Да почетем Ленин с цялото си разбиране... Сърцето на Ленин живееше с подвига на народа. Той нямаше страх и думите “страхувам се” не бяха от неговия речник... Разрушвайки, той създаваше съзнанието на народа” (цит. по 26, стр. 238).

Днес от неотдавна обнародвани документи знаем какво е било истинското лице на Ленин - сатанинската, антихристовата природа на болшевишката власт, възплътила се в грандиозната система от лагери, удавила цялата страна в кръвта на новомъчениците, е била заложена именно от него. Кой са тогава “махатмите”, които в своите послания от невидимия свят го наричат свой брат? Наистина това са паднали духове, служещи на сатаната.

В тази връзка е полезно да си припомним пророчеството на великия светия на руската земя, праведния Йоан Кронщадски, който още през 1905 година е казал: “Русия, ако отпаднеш от своята вяра, както вече са отпаднали от нея много интелигенти, вече не ще бъдеш Русия или Света Рус. И ако няма покаяние у руския народ, краят на света е близо. Бог ще отнеме благочестивия Цар и ще прати бич, в лицето на нечестиви, жестоки, самозвани управници, които ще удавят цялата земя в кръв и сълзи” (29, стр. 124). И именно тези управници и това отпадане от вярата приветстват “махатмите”.

Самото съдържание на “посланието на махатмите” навежда на много мисли. Сатанинска гордост лъха от редовете му. То започва с подчертаване на собствената значимост (“ние от Хималаите знаем...”) и завършва с хвалба (“Ние спряхме въстанието в Индия..., и ви изпращаме нашата помощ...”). То възхвалява разрушаването на Църквата, семейството, съществуващата система на възпитание, които днес ние се опитваме да възродим като единствена надежда да се върне отминала слава на Русия като културна страна, и плодовете от разрушаването на които ние прекалено добре знаем от горчивия опит на последните седемдесет години. И накрая, това послание приветства атеизма, отричането на Бога, заявявайки, че религията е “учение за всеобхватността на материята”. Тази декларация за всеобхватността на материята е отричане на съществуването на нетварния свят на самия Господ, на оная нетварна сфера на битието, където пребивава Бог.

Наистина “по плодовете им ще ги познаете” (Мат. 7:16) и това послание е онзи “плод”, който изобличава агни-йога по-успешно, отколкото каквито и да е спорове за идеите и съдържанието на това учение.

г) Последните от самоволното отваряне на чувствата и опасностите на съвременния живот

При цялото разнообразие и външно различие на окултните и източните религиозно-мистически системи, техните психотехнически похвати са удивително сходни. Целта им е да се установи контакт с невидимия свят, като се заобиколят онези забрани, които е установил за нас Господ за времето на нашето земно съществуване. Това по същество са методи на изкуствено и насилствено отваряне на още неузрялата “пъпка” на нашето вътрешно същество, способни да създадат само уродливо подобие на бъдещото разцъфнало прекрасно цвете, което ни е обещал Господ в своето време, и красотата на което ние можем да съзерцаваме в примера на светите подвижници на православие.

Светителят Игнатий Брянчанинов пише: “Онова, което става с нас по Божия промисъл, винаги е преизпълнено с най-голяма премъдрост и благодет, извършва се по съществена необходимост за съществена наша полза, а не за удовлетворяване на нашето любопитство или някаква друга дребнава, недостойна за Бога, наша подбуда. Поради тая причина... много рядко човек се въвежда в сетивно виждане на духовете. Богу е благоугодно Неговият служител да пребивава постоянно в най-голямо благоговение пред Него, в безусловна покорност на Него, в безусловна преданост на Неговата свята воля. Всяко нарушаване на тези отношения е неблагоприятно Богу и полага върху нас печата на Божия гняв. Лекомислено опитващите се да нарушат порядъка, установен от Бога, и да навлязат самоволно в това, което Бог е скрил от нас, се признават за изкусители на Бога и се прогонват от лицето Му във външната тъмнина, в която не свети Божията Светлина” (5, т. 3, стр.15). От казаното е ясно какво очаква всички многобройни адепти на неправославните мистически учения, които дръзват самоволно да установяват контакти с невидимия свят.

Това свидетелство е особено важно в светлината на нашата тема - анализа на мистическата практика на източните учения, която (в прикрит вид) е проникнала дори в психотерапията, медицината и спорта под вида на различни “развиващи” тренинги. Тези тренинги представляват основата на множеството съществуващи днес “центрове за саморазвитие”. Достатъчно е да се посочи известният на всички аутотренинг, висшите степени на който буквално копират методите на раджа-йога, използващи на всичките си етапи вариантите на метода на визуализацията. Може да си припомним и един център за развитие на ейдетическата памет, където под термина “ейдетизъм” се крие онова същото “мечтание” (или “тренинг на въображението”), за което светите отци са писали: “това мечтание е като мост за бесовете” (8, т. 5, стр. 272).

2. За онези, които са способни сетивно да виждат духове

Светителят Игнатий пише: Мисълта, че в сетивното виждане на духове се заключава нещо особено важно, е погрешна. Сетивното виждане, без духовното, не дава нужното понятие за духовете... може много удобно да създаде най-погрешни понятия, и именно тях внушава на неопитните и заразени с тщеславие и самомнение. Духовно виждане достигат само истинските християни, а за сетивно са способни хора с най-порочен живот” (5, т. 3, стр. 19).

Светителят изброява онези, които са способни да виждат духове и да се намират в сетивно общуване с тях. В този списък влизат:

- 1) влъхвите, отрекли се от Бога и признали за свой бог сатаната;
- 2) хора, отдали се на страстите и заради удовлетворяването им прибягнали към помощта на влъхвите и с тяхно посредничество встъпили в явно общуване с падналите духове;
- 3) хора, изтощени от пианство (да си припомним състоянията на делириум) и развратен живот;

4) подвижници, впаднали в самомнение и гордост (тук могат да бъдат отнесени всички йоги и окултисти, защото мнозина от тях не пият и не развратничат, водят външно чист живот, но при все това са изпълнени с много голяма гордост);

5) хора, способни към общуване по своя естествен строй (по природата си);

6) хора, на които духовете се явяват по повод някакво особено обстоятелство от живота им; (5, т. 3, стр. 19). Последните два случая не подлежат на порицание, но както посочва светителят Игнатий, трябва да се приложат всички усилия, за да се излезе от това много опасно положение (пак там). По Божия воля духовете се явяват само при крайна нужда, “с цел спасение и поправяне на човеците” (5, т. 3, стр. 18) и така, че явяването им не може да има вредни последици.

Сред останалите способности на общуване с падналите духове, светителят посочва магнетизма, който до голяма степен е идентичен на днешната практика на екстрасенсите и “телевизионните лечители” от типа на Кашпировски. Такова общуване, свидетелства Игнатий, винаги причинява тежко душевно и дори умствено разстройство (5, т. 3, стр. 19). От съвременните форми на общуване можем да си припомним контактите с НЛЮ, следствие от които са различните психически разстройства, измененията на личността, разпадането на семействата, самоубийствата (12). Същите последици се откриват и в хора, които се увличат от спиритизма, което добре е описал В. П. Биков в книгата си “Тихи приюти за отдых на страдащата душа”, където разказва за своята беседа на тая тема с оптинския старец Нектарий (вж. също 13).

Забележки

1. При кришнаитите за върховно божество се смята Кришна; в другите индуски религиозно-философски системи е различно. Тоест от позицията на кришнаитите Кришна не е тварно същество, а творец на тварите, но той твори (и това е обща идея, обясняваща пантеизма на индуите, т. е. представата че тварният свят и Бог са едно и също) от само себе си. Както паякът плете паяжината от състава на тялото си, така и Кришна “издиша” от себе си целия свят. От християнска гледна точка Бог и този свят са принципно различни реалности. Съществува особена сфера на Божието битие, недостъпна, в нашето паднало състояние, нито на нашия ум, нито на нашите чувства. Освен тази сфера съществува свят, сътворен от Бога от нищото, който включва в себе си сферата на видимото и сферата на невидимото. За християнина признанието, че Бог и тварният свят са по същество едно и също, означава само признание, че такъв Бог е сътворен. Такова божество в източните религиозно-философски системи, не признаващи личния Бог, изпъква като принцип на организацията и функционирането на видимия свят, като някакво обобщение на фундаменталните свойства на всичко сътворено. Такива например са китайското Дао, означаващо “пътя на всички неща”, или китайското Тай-цзи, което означава “Великия Предел”, т.е. пределното обобщение на закономерностите на това земно битие, отразяващи двойствения характер на последното, постоянната смяна на тъмнината и светлината, на студата и топлината, на доброто и злото, на положителното и отрицателното. Тази цикличност на процесите на известния ни свят - било то редуване на действието на абстрактните начала Ин и Ян в китайската философия, или пробуждането на Кришна от сън при индуите - носи в себе си безизходността на безкрайно повтарящата се безсмислица, на онова, което народът нарича “дяволът води хорото”. Защото сатаната не може да се движи право, “по правдата”, а само се върти в хорото на безкрайно повтарящото се и безплодно разнообразие на собствената си лъжа, в пределите на която той сам се е заключил чрез отпадането си от единствено свободната, животворна и водеща в неповторимите сила - Бога.

2. На страниците на “Бхагавадгита” - един от свещените текстове на кришнаитите Кришна демонстрира на своя ученик Арджуна истинския си облик, или “всевишният владетелен образ”, който не може да бъде наречен другояче, освен сатанински: “Арджуна каза: ... виждам те (т. е. Кришна) с множество ръце, утроби, очи, навред безкрайно многообразен; нито началото ти, нито средата, нито края ти виждам, о многообразен владико... Ликът ти велик с многобройните усти и очи, о мощноръки, с многобройни ръце, бедра, стъпала, многобройни тела, с оголени зъби, които световите виждат и треперят, както треперя и аз... Като видя оголените ти зъби и уста, подобни на пламъка на унищожавашото всичко време, аз не познавам страните, не намирам спасение; смили се, о владико на боговете, убежище на мира. Тия са всички синове на Дхритараштра заедно с многото властелини на земята... влизат бързо в устите ти с оголените зъби, които предизвикват ужас, някои, увиснали между тях, се виждат с размазани глави... Отвред ти облизваш световите, поглъщайки ги цели с пламенните уста; напълнил със сияние преходния свят, твоят ужасен жар го нажежава... Каж ми кой си, о ужасни... защото аз не разбирам проявленията ти. Аз съм времето - отговаря Кришна, - когато раста, разрушавам света, заради унищожаването на световите напредвам тук...” (Философские тексты Махабхараты, Вып.1, кн. 1, Бхагавадгита. Прев. Б. Л. Смирнов, Ашхабад, “Ылым” 1978 г., стр. 197-199) (30).

От думите на апостол Павел знаем, че оня, “у когото е властта на смъртта”, какъвто тук се разкрива Кришна, е дяволът (Евр. 2:14). Бог пък е “пътят, и истината, и животът” (Иоан. 14:6). Интересно е да се знае също, че самото име Кришна се превежда като “черен” (30, стр. 323), защото според преданието той имал тъмна (дори тъмносиня) кожа. Неволно в противоположност на това идват на ум думите на Спасителя “Аз светлина дойдох в света” (Иоан. 12:46).

ТРИ ТЕЧЕНИЯ В ОКУЛТНИТЕ И МИСТИЧЕСКИТЕ УЧЕНИЯ

Целият поток на стоварилата се върху нас през последните години мистика може да бъде разделен (доста условно) на три главни течения: 1) окултни учения; 2) психофизиологическа практика; 3) учения и практика, проповядващи и развиващи интуитивизма в противовес на рационалния подход към нещата.

Към първия поток, отличаващ се с наукообразие и интелектуализъм, можем да отнесем следните направления:

- теософията на Е. П. Блаватска
- антропософията на Р. Щайнер
- учението на А. Бейли
- агни-йога на Е. И. Ръорих
- кабала
- учението на Вивекананда
- “Розата на света” на Даниил Андреев и други съвременни научно-окултни теории.

В тези учения цел за въздействие от страна на падналите духове е умът, и то се осъществява на нивото на идеите (т. е. помислите) чрез общуване с духовете чрез четене и изучаване на окултна литература, продиктувана от невидимия свят от основателите на горепосочените направления. Резултат на това изучаване е развитието на чувствителност спрямо помислите, внушавани на нашия ум от падналите духове от невидимия свят, което се определя като развитие на интуицията. Човек става способен за “прозрения” в скритата страна на нещата, към окултно “разбиране” на нещата и събитията. По такъв начин окултизмът стимулира духовната форма на общуване с невидимия свят, а не сетивната.

Обаче са възможни и моменти на сетивно общуване. Поне основателите на тези учения са имали такива - иначе не биха могли да ги запишат [1].

Основното съдържание на тези учения са наукообразните теории и концепции за устройството на невидимия свят, за йерархията на невидимите същества, за влиянието на космоса върху съдбата на човека, народите и континентите, за “устройството” на човешкото същество, за еволюцията на света, задгробното съществуване и т. н. Всичко това объркано, мъгляво и неразбираемо е изложено на страниците на многотомни и дебели трактати, чието изучаване може да отнеме много години. Дори и да присъстват в тях някакви съвети от практически характер за изменение на начина на живот, за изменение на своята психика и физиология, то те са на втори план. На преден план са интелектуалните спекулации, чието съдържание дава на човека широки възможности да се превъзнеса над другите хора и да подхранва своето самодоволство и гордост. Тези учения са насочени към интелектуалци и хората със съзерцателна нагласа на ума. Обичайните психологически последици от изучаването на окултизма, както показва опитът, са развитието на студенина и цинизъм в човека, презрение към хората, душевна опустошеност, вътрешно безсилие и някаква пълна вътрешна обърканост, незнание какво да се прави със себе си в тоя живот, които водят към отчаяние и униние. И всичко това - на фона на нарастваща гордост, тщеславие и чувство за богоизбраност.

Във второто течение - психофизиологическото - акцентът се поставя на практиката на психофизиологическите методи на преустройство на организма, и затова то крие опасност от необратими последици за здравето. Човек става открит обект за нападение от същества от невидимия свят и е способен така да наруши хода на физиологическите си процеси, че нито един лекар да не е в състояние да разбере какво се е случило. Към това течение могат да бъдат отнесени следните направления:

- различните видове йога: хата-йога, раджа-йога, мантра-йога (към нея спадат и кришнаизмът и “трансцендентната медитация”), даоистката йога или мистичния даоизъм (наред с будизма той представлява психофизиологическата основа за ушу, карате и др. източни бойните изкуства, а също така и на китайските оздравителни системи, като например цигун и др).

- методите на тибетския будизъм;
 - тантрическите методи;
 - методите на “Всемирното Бяло Братство” на О. Айванхов;
 - методът на Перепелицин;
 - методът на Порфирий Иванов;
 - наркотиците (ЛСД-терапия на С. Гроф);
 - ваната на Д. К. Лили;
 - дихателните техники (холотропно дишане на С. Гроф и др.)
- и т. н.

Този списък включва в себе си както традиционни източни учения, така и модернизирани и научно “обосновани” техни модификации, прилагани в психотерапията, а така също и някои наши “домашни” методи от типа на метода на П. Иванов. Ако в традиционните методи теорията е доста проста и примитивна, то модернизираниите могат да се осланят на солидни научни изследвания, които независимо от това засягат света на феномените и илюзиите, откриван например чрез наркотици или дихателни упражнения (както в методиките на С. Гроф) - т. е. същия този невидим свят.

Главният аргумент на тези течения на психофизиологическата мистика е фактът, че те действат - практиката на предлаганите от тях упражнения дава явно осезаем ефект. За хора, които не са склонни към размишления, но са склонни към действия, това е много

привлекателно. Обикновено се използват следните методи, които водят към “пробив” в невидимия свят:

1) физически методи: движения на тялото, фиксирани пози (асаните, мудрите в йога), задържане на дишането и др. начини на въздействие върху разпределянето на кръвта и локализацията на енергийните процеси в организма;

2) повтаряне на мантрата: съвременните изследвания показват, че непрестанното повтаряне на която и да е фраза, дори на думи като “ябълков пай”, е способно да предизвика значителни промени в психофизиологичното състояние;

3) визуализация: това е метод на работа с въображението или “мечтанието”, според терминологията на светите отци, когато човек със затворени очи се опитва да нарисува в тъмнината пред очите си някакъв образ и след време може да се научи да вижда въображаемото напълно ярко и отчетливо;

4) метод на “сензорната деривация”, т. е. създаване на такава ситуация, когато напълно се изключват външните стимули, въздействащи върху сетивните органи: обикновено човекът се поставя във вода, за да се намали чувството на тежест, оставя се в пълна тъмнина и тишина, с което се стимулира “отварянето на чувствата” към невидимия свят;

5) използване на наркотици и др. методи;

Третото течение, което определихме, е интуитивистката мистика, към която могат да бъдат отнесени следните направления:

- дзен-будизма;
- философският даоизъм;
- джнана-йога (йога на познанието);
- учението на Кришнамурти;
- учението на Раджниш;
- учението на К. Кастанеда;

и пр.

В тези учения обикновено се отрича рационално-логическият подход към нещата, утвърждава се парадоксалността и противоречивостта в поведението и думите, необходимостта да се открият в човека способности да реагира не с разума, спонтанно, интуитивно, без да възпрепятства и да съдържа своите желания и безсъзнателни оценки и реакции. Девиз на това течение е пълна вътрешна разкрепостеност. В резултат на това религиозният даоизъм изпада в разюздани оргии; адептите на дзен-будизма се позволяват да вършат всичко, което си поискат, а пък скандално известните истории с Раджниш и неговите последователи, напълно освободили своите страсти под предлог, че следват естественото, нагледно показаха до какво скотско поведение може да се стигне с девиза за разкрепостеността, освободеността и спонтанността.

Философията на дзен-будизма, вулгарно разбрана на Запад, бе една от причините, породили движението на хипитата, свободната любов, сексуалната “революция” и други младежки движения на 60-те години, чийто главен лозунг бе свободата. В самия дзен-будизъм изискванията към морала на учениците са много високи - само учителят може да си позволи всичко. Целта на дзен е да се достигне просветляване като ирационално състояние на “единство” и “хармония със света”.

Изключването на интелекта е средство за проникване в невидимия свят и в учението на К. Кастанеда. Учението на Кришнамурти цели постигане на “чисто съзнание”, свободно от всякакви мисли, образи и форми. Целта е именно това чисто съзнание, защото се смята, че то съдържа в себе си цялата Истина и цялото блаженство. Това е нещо като опростен вариант на нирвана.

Предложеното по-горе деление на всички видове мистика на три течения (интелектуално, психофизиологическо и интуитивистко) е доста условно. По-скоро може да се говори за преместване на акцентите върху интелекта, практиката или интуицията в съответните течения. Всички те в една или друга степен се пресичат и имат много общи черти, но всички детайли на тези учения е невъзможно да бъдат обхванати в кратък очерк. Онова, което ги сближава, е повсеместното използване на метода на медитацията. Медитацията в широкия смисъл на думата е процедура на опериране с вниманието, в хода на която човек или се отвлича от всякакво съдържание на съзнанието с цел да придобие “чисто съзнание”, или удържа вниманието си неподвижно върху някакъв обект. Това удържане се усилва от емоционалното чувство на благоговение и блаженство, породено от мантрата, както е в кришнаизма, но в никоя медитация няма съкрушено сърце, което е основата на православната молитва. В това е съществената разлика на последната от всяка медитация. Без съкрушено сърце и Иисусовата молитва, превръщайки се само в медитация, може да бъде гибелна за християнина, за което доста често разказват светите отци на Църквата (вж. например 17, стр. 22-31). И вниманието и благоговението могат да присъстват както в православната молитва, така и в медитацията, но съкрушено сърце не може да намерим в нито едно източно учение. И това е разбираемо - никое учение, освен християнското, не признава покаянието и не го разбира по този начин. Затова всички източни и окултни пътища водят в пропастта на лъжата и заблужденията, в която може да се загине вовеки. “Начало на мъдростта е страхът Господен” (Притч. 9:10), а именно той отсъства в източните учения - присъства само своята воля, гордостта и стремежът с всякакви средства да се заобиколят онези забрани, които Господ ни е заповядал в това земно съществуване за наше благо.

Всички ние пребиваваме в прелест, която по определението на светителя Игнатий Брянчанинов, е “повреждане на човешкото естество с лъжа” (5, т. 1, стр. 230), “страстно или пристрастно отклоняване на душата към лъжа въз основа на гордостта” (пак там, стр. 130). Само покаянието е способно да ни избави от тая лъжа и неспособност да виждаме истината. Както пише светителят Игнатий, “всички видове бесовска прелест... възникват от това, че в основата на молитвата не е положено покаянието, че то не е станало източник, душа, цел на молитвата... Покаянието и всичко, от което е съставено то, като: съкрушаване и болка на духа, плач на сърцето, сълзи, самоосъждане, памет и предусещане за смъртта, съда Божи и вечните мъки, усещането на Божието присъствие, страхът Божи са дарове Божи... залози за висши и вечни дарове... Покаянието, съкрушението на духа, плачът са признаци, свидетелства за правилността на молитвения подвиг. Отсъствието им показва отклоняване в погрешна посока” (5, т. 1, стр. 233-234). Именно това отклоняване ние наблюдаваме във всички нехристиянски, неправославни мистически учения.

Забележки

1. Ето пример за това, как по сетивен начин е встъпила в контакт с невидимия свят основателката на агни-йога Е. И. Ръорих: “Това се случило някъде между 1907 и 1909 г. Вечерта тя останала сама и рано легнала да спи. Събудила се внезапно от много силна светлина и видяла в спалнята си озарена от ярко сияние фигура на човек се необикновено красиво лице. Всичко било наситено с такива силни вибрации, че първата мисъл на Елена Ивановна била мисълта за смъртта. Но скоро тая мисъл отстъпила, сменила се с необичайно, несравнимо с нищо присъствие на Висша Сила. Така станало посещението на Учителя на Е. И. Ръорих” (цитира се по ръкописа на непубликуваната книга на Беликов “Духовната биография на Н. К. и Е. И. Ръорих”).

Явления от такъв род са добре познати на православните подвижници. Ето какво се случило в Оптина пустин, когато там живял преп. Амвросий Оптински. “Имаше пристройка, където живееше един инок - разказва оптинският старец схиархимандрит Варсонофий. - Веднъж с него се случи следното - след вечерното правило той видял, че в килията му седи някакъв човек на преклонна възраст и му говори: “Защо си тук, защо си губиш времето, върни се към предишните си занятия, там ти ще принесеш много повече полза и получавайки добра заплата, ще си живееш за свое удоволствие...” - “Но как да си тръгна оттук? Вратите на скита са заключени здраво”. - “Ти не се безпокой за това, само пожелай и аз в един миг ще те пренеса. Пред портата вече стои впрегната тройка”. - “Но кой си ти? Да не си демон?” - “Да”. - “Господи Иисусе Христе, Сине Божий, помилвай ме, грешния!” - възкликнал ужасеният инок и злият дух изчезнал. Било около 12 часа в полунощ, когато той дотичал при отец Амвросий и му разказал за случилото се. “Да, страшно видение си имал - казал старецът, - при теб е идвал осемлегионният демон, който почти винаги убива тоя, на когото се явява”. - “Как тогава се спасих?” - “Господ ме извести, че си в опасност - отговорил о. Амвросий - и аз застанах на молитва, а на тебе Господ ти напомни за страшното и славно Свое Име, от което треперят адските сили” (2, стр. 20-21).

За съжаление Е. И. Ръорих не си е спомнила това страшно и славно Име, не се прекръстила и не прекръстила дошлия, не го призовала към молитва и не запитала твърдо: “Кой си ти?” (което светите отци препоръчват да се прави в такива случаи (5, т. 3, стр. 38-53). Редом го нямало и преп. Амвросий, за да се моли за нея. В гордостта си тя сметнала, че е достатъчно съвършена и напълно достойна за божествено видение, не се усъмнила в него и паднала в прелест, като станала оръдие и проводник на демоничните сили. “Дяволът дошъл веднъж при един старец, преобразен и в много светлина, и казал: “Аз съм Христос”. Старецът затвори очи и казал: “Аз съм недостоен да гледам Христа, Който Сам е казал: “защото мнозина ще дойдат в Мое име, говорейки: аз съм Христос; и ще прелъстят мнозина” (Мат. 24:5). Като чул това, дяволът изчезнал, а старецът прославил Бога... И това трябва да знаеш, че понякога бесовете се разделят: първо идват при тебе в своя собствен вид, а след тях - други, като ангели, като че ли в помощ за тебе” (5, т. 3, стр. 47).

ПРАВОСЛАВНАТА ГНОСЕОЛОГИЯ И ПЛОДОВЕТЕ НА НЕПРАВОСЛАВИЕТО

Ако направим равностепенна на казаното досега, можем да забележим, че познанието на невидимия свят с нещо напомня изучаването на химичните процеси. Историята на химията познава много лъжливи открития, които се дължат на недостатъчната чистота на онези епруветки и колби, в които е протичала изучаваната химическа реакция. Чистотата на химическите съдове е в известен смисъл фундаментално изискване за получаването на достоверни сведения за свойствата на изучаваното вещество. И най-малката странична примес може да промени хода на химическото взаимодействие. Казано по-просто - една лъжица катран може да развали цяла бъчва мед.

Същата е картината при опознаването на невидимия свят от човека, само че в този случай “епруветка” е неговата собствена душа. Сега, когато се навъдиха толкова много хора, които нещо виждат, чуват и усещат, хора, увлечени от познанието на неизвестна им преди реалност и понякога създаващи на основата на своя многогодишен опит цели научни системи от окултен тип, трудно е бъде убедена обществеността, че те живеят в заблуждение. Несъмнено частица истина присъства и в техните теории, преживявания и опити, но въпросът е там, дали те се спасителни. Животът е по-сложен, отколкото каквито и да е обяснения за него, и когато се сблъскваме с такива изследователи на невидимата реалност

(често с академическо образование и научни степени), се открива любопитно обстоятелство - за тези хора личната им значимост, личният авторитет на непогрешими изследователи, амбицията са много по-важни от истината. Защото когато им бъдат предложени някои факти, които не се вписват в тяхната теория, те по-скоро предпочитат да ги отхвърлят, отколкото да се усъмнят в собствената си правота. Такава е изобщо психологията на учения. Академикът, който не дава възможност за развитие на младия изследовател, критикува възгледите му, е по-скоро правило, отколкото изключение в науката. “Знанието възгордява” - пише ап. Павел (1 Кор. 8:1), т. е. прави човека надменен. Затова, дори тези изследователи на невидимата реалност да знаят нещо истинско, то не носи полза на душата им, пораждайки в тях демонична гордост, която всеки непредубеден наблюдател може лесно да открие в характера им. Перифразирайки думите на Спасителя, можем да кажем: “каква полза за човека, ако узнае всичко, а повреди на душата си?” (Мат. 16:26). Любовта към себе си често става препятствие по пътя на любовта към истината. И тогава става това, за което предупреждава апостол Павел: хората, не приели в себе си любовта към истината, не отхвърлили самолюбието в името на любовта към истината, ще бъдат наказани с това, че “Бог ще им прати действие на заблуда, за да повярват на лъжата” (2 Сол. 2:9-12).

За съжаление човешката психология е такава, че гордостта и тщеславието се раждат автоматически в човека, когато той става носител на някакви личностни свойства, признавани за положителни (богатство, известност, авторитет в науката, популярност в изкуството и т. н.), и изтъкващи го сред тълпата. И това става препятствие по неговия път към познаването на Истината. Защото безсъзнателно за човека, по силата на неговата греховност, важна е не истината сама по себе си, а онези плодове, които той иска да придобие от познаването ѝ - престиж, чувство за собствена значимост, материална изгода, слава и т. н. Такива плодове услаждат самолюбивото “аз”, прекомерно раздувайки лъжливата представа за себе си като за някакъв избраник или месия. Такъв “комплекс за избраност” е особено характерен за съвременните (както впрочем и за древните) “екстрасенси” - хората, които виждат и възприемат това, което не възприемат другите.

Самият факт на наличието на такова възприятие (понякога на фона на общата необразованост и некултурност) вече издига човека над тълпата, и преди всичко в неговите собствени очи. Той веднага започва да натрапва на близките си (а след това и на непознати) помощ със своите уникални способности, лечения, предсказания, консултации, търси ученици и се стреми да спаси целия свят. Нарастващото тщеславие изисква да бъде подхранвано все повече и повече, а за тази цел може да служи само вниманието на другите хора - тяхното уважение, възторг, възхищение. Търсенето на внимание към себе си прераства в нужда от поклонение. Системата от възгледи се превръща в култ; обикновеният човек започва да си приписва божествени качества и се стреми да създаде или намери подходящо учение, което да оправдава неговата божественост. Все по-разрастващата се мания за собствено величие подтиква към стремеж за международна известност, понеже в своята гордост човек смята себе си за спасител на цялото човечество. Ето къде се крият източниците на онази грандиозна вълна на експанзия и разпространение навън на източните, нео-източните и окултните учения, на която сме свидетели. И това е естествено за “последното време”, в което живеем, когато по свидетелството на апостол Павел, “човеците ще бъдат самолюбци, сребролюбци, самохвалци, горделиви, хулници, към родители непокорни, неблагодарни, нечестиви, недружелюбни... безочливи, надути, повече сластолюбци, нежели боголюбци, които наглед имат благочестие, но от силата му са се отрекли” (2 Тим. 3:25). Но както казва апостол Иаков “мъдростта, която иде отгоре, е първом чиста, после мирна, снизходителна, отстъпчива, пълна с милосърдие и с добри плодове, безпристрастна и нелицемерна” (Иак. 3:17).

Най-подходящата концепция за оправдаването на собствената божественост е пантеизмът, който е характерен за всички източни и окултни системи, произлизащи от индуизма. Според тази концепция Бог присъства в природата, а така също и в човека. Затова всеки човек, след като развие или очисти в себе си това присъствие, става божество. Това придобиване на божественост трябва да се извършва изключително със собствени усилия, защото никой от другите “богове” не е заинтересуван в прогреса на човека, пораждащ конкуренция. В индуската митология “боговете” по всякакъв начин са се старали да попречат на хората да постигат божествено достойнство. Такава практика на “отваряне” на собствената “божественост” изисквала както външна, така и вътрешна изолация - изолация от целия свят, от контактите с хората и дори със собственото тяло. Последното се възприемало като изход в някакво надтелесно състояние на транс, когато тялото, подобно на бездиханен труп (“самадхи” и “нирвана” на индусите и будистите), е способно да отмре като изсъхнал лист, откъснат от дървото. Не съединението в любов с другите християните, образуващи Църквата, или Тялото Христово, а отделянето от всичко - ето патоса на йогисткото “спасение”. А това отделяне започва с отделянето на себе си от тълпата в гордо превъзнасяне. На нисшите етапи на този процес човек не може да живее без вниманието на другите хора; неговата гордост още не е затворена пред общуването, тя се подхранва от възторга, почитането, уважението, признателността на другите. Така страда и се измъчва актьорът, когато не му дават роли и той тъне в неизвестност, защото неговата “работа” е често пъти професионално усъвършенствано майсторство за задоволяване и подхранване на собственото тщеславие и гордост - на този неповторим в своята индивидуалност дявол в неговата душа. Но както е известно, “Бог се противи на горделиви” (Иак 4:6). Православното изкуство винаги е било анонимно, авторите на шедьоврите на иконописта, на средновековната литература и архитектура са се грижили да угодят на Бога, а не на себе си, и целенасочено, от смирение са криели имената си. Така също и всички светии чудотворейки и изцелявайки, са правили всичко възможно източникът на тези чудеса и изцеление да остава в неизвестност. И ако това не се получавало (по Божия промисъл), те прилагали всички усилия тези чудесни факти да не се разгласяват поне докато са живи светиите, а едва дълги години след смъртта им. Така преп. Серафим Саровски запретил на неволната свидетелка на мирното му общуване с една мечка да разказва за този удивителен факт на подчиняване на дивото животно на преподобния преди да изминат 11 години от неговата смърт. (Летопись Серафимо-Дивеевского монастыря - 14, стр. 251-252). Преп. Амвросий Оптински скривал дара си да лекува болести, като изпращал хората към уж лековит извор, който преди не бил известен като такъв и там никой не се изцелявал; и често пъти хората оздравявали още преди да стигнат до извора (10, стр. 21-22).

Колко се различава това поведение на православните подвижници, които са знаели, че враг на нашето спасение е преди всичко нашата гордост, от съвременните лечители и всякакви “гуру”, които ни натрапват своята изключителност с всички възможни средства на масовите комуникации [1]. Те и не могат другояче, защото демонът на гордостта гризе сърцето им и неизвестността за тях е по-лоша от смърт и по-мъчителна от страдание.

“Начало на гордостта е коренът на тщеславието, средата - унижаването на ближния, безсрамното проповядване на своите трудове, самохвалството в сърцето, ненавистта към избличаването, а краят - отхвърлянето на Божията помощ, уповаването на своите сили, бесовският нрав” - пише Йоан Лествичник (Лествица, сл. 23, 2) (18). Именно това уповане на своите сили е вторият и последен етап на отделянето на себе си от всичко - гордостта не се нуждае вече от външно признание, а се затваря сама в себе си в източните практики на съзерцаване на собственото “божествено” Аз. И това любуване от себе си, прерастващо в пълна обсебеност от своето “аз” (нали душата, или “атман” е същото, каквото е и “Брахман”,

т. е. Бог, според индуския пантеизъм), може да доведе до такова състояние, когато тялото отмира, подобно на труп.

Може би ние затова сме достъпни за скърбите, защото имаме в сърцето си този дух на гордостта. А смиренieto, понасянето на скърбите, наред с покаянието очисти сърцето ни от този наш зъл враг, както свидетелства преп. Амвросий Оптински.

Едва когато сърцето ни се очисти от греха и преди всичко от гордостта, ние можем да видим истината, както е казал Спасителят: “Блажени чистите по сърце, защото те ще видят Бога” (Мат. 5:8), защото Бог е “пътят, и истината, и животът” [2]. В това именно се състои главният “гносеологически” принцип на православieto. Познанието на Истината е невъзможно без очистиване на сърцето; от степента на праведност на познаващия зависи степента на истинността на познанието. “Блажени бедните духом (т. е. не гордите, а смирените), защото тяхно е царството небесно” - казва Спасителят (Мат. 5:3). И дотогава, докато дори и най-малка частица гордост остане в нашите сърца, всички наши мисли за характера и законите на нашето взаимодействие с невидимия, горния свят, които така подробно се описват в окултните трактати, ще бъдат неверни, както са неверни изводите за свойствата на някое неизвестно вещество, изучавано в нечисти химически съдове.

И така, преди всичко трябва да очистим себе си, за да бъдат нашите изводи за невидимото истинни, а не лъжливи. Както химическата реакция в нечисти химически съдове дава неверни резултати, така и опитът в познанието на невидимото, осъществяван от човек с неочистена от греха душа, ще бъде лъжлив. В него могат да присъстват елементи на истината, но те ще се засенчват от лъжата. Ако към това се добави необходимостта да отчитаме преките въздействия на “бащата на лъжата” - сатаната, заинтересуван в изопачаването на истината и имащ достъп до нашите помисли пропорционално на нашата греховност, то става ясно защо е неизбежно изопачаването на нашите представи за невидимото, докато живеем в този свят, където са преплетени истина и лъжа.

“.. Защото донейде знаем и донейде пророчествуваме” - казва апостол Павел. “Кога дойде съвършеното знание”, тогава ще видим “лице с лице”. А засега ние виждаме “смъртно като през огледало” (1 Кор. 13:9-12). Именно нашата греховност е опорната точка за въздействие върху нас от духовете на злото. Затова само очистиването на сърцето, очистиването на душата от тъмнината на греха просветлява човека с истината. Ако няма този етап на очистиване - т. е. покаянието - то няма и възможност да се види истината. Затова светителят Игнатий Брянчаннов пише, че ние всички пребиваваме в “прелест”, т. е. в заблуждение, определяйки прелестта като “отклоняване към лъжата въз основа на гордостта” (5, т. 1, стр. 130).

Претенцията да се владее истината, знанието без изменение на себе си, без очистиване и развитие в себе си на любов към Бога и хората, сама по себе си е необоснована. Мнозина казват: “преди да повярвам, първо трябва да разбера”. В подобни думи се проявява сциентисткият характер на нашата епоха, омагьосана от успехите на науката и техниката, в безумието на своята гордост претендираща, че е способна да познае всичко. Заменяйки със себе си религията, научният мироглед едновременно с това пренася свойствата на хипотетичност и относителност на много научни предположения и върху религиозните търсения, предполагайки като разбиращи се от само себе си относителността, условността и взаимодопълването на различните религии. От тези позиции, подкрепяни от окултно-индуистките вярвания, Бог се представя като някакво абстрактно абсолютно начало, съществуващо като неутрален фон за спектакъла на мирозданието, разиграван от някакви творчески сили, към които се причисляват и човешките същества. Това е нехристиянски подход, който игнорира факта на пришествието на Господа при нас, приемането от Него на човешка плът и разпването за нас, в което се е проявила Неговата най-съвършена Любов към

Своето творение, а не онова равнодушие, което Му приписват окултистите. Господ непрестанно се грижи за нашето спасение, вниква и в най-малките ни нужди, и като любящ Баща ни праща всичко необходимо за живота. Но грижейки се за нашето спасение, Той освен това желае ние да станем съвършени, т. е. да придобием възможност за познание. Обаче съвършенството трябва да се предхожда от спасението и знанията не трябва да вредят на спасението. За всичко има своя мярка и свое време.

Човек съвършено безсъзнателно и детински егоизъм поставя себе си в центъра на света. Той казва: “човекът е мярка за всички неща”. Но мярка за всички неща може да бъде само Господ - творецът и създателят на всичко, Единственият, Който знае всичко и за всички. Само Той може да пребивава в центъра на съществуващото като Владетел. И всички наши разсъждения за нещата, изхождащи от невярната оценка на собственото ни положение в света, ще бъдат неверни. Нашето възприятие е предварително изопачено и ограничено, защото ние гледаме не от центъра като от най-висок връх, а от дълбоката долина и дори пропаст на греха, където се крепим на ръба на бездната. Но не от пропастта не може да се види всичко, а само от върха.

Единственият извод се състои в това, че преди да познаваме каквото и да е, трябва да сменим позицията си, да си осигурим кръгзор, да се изкачим на върха. А това предполага: 1) разбиране, че ние не се намираме в центъра, отказ, отричане от това мнение като илюзорно, приемане на факта на принизеността на нашето положение - т. е. придобиването на смирение; 2) издигане към истинския връх, т. е. към Бога; 3) гледане на нещата с очите на Господа, а не с нашите собствени, защото Неговото виждане само по себе си е по-съвършено и по-добро от нашето. Необходимо е като че ли да съвместим себе си с Бога, да слеем своята позиция с Неговата - т. е. да достигнем “обожествяване”, към което именно призовава православието като цел на човешкия живот. Ясно е, че тук изобщо не може да се започва с усилие да се разберат и познаят нещата - то просто е невъзможно да бъде истинно от позицията “аз съм центърът на всичко”. Тази позиция е именно гордостта и тщеславието, отклоняващи ни към лъжата, в състояние на прелест. Без да се разкаем в нея, без да се отречем от нея и от своята воля е невъзможно да се придвижим към върха. Трябва да тръгнем на пътешествие; и такова пътешествие е изпълнението на Божиите заповеди, защото Сам Господ може от върха да ни покаже пътя, който води при Него - ние сами, отдолу, не сме в състояние да го видим и ще се лутаме сред скалите.

Любовта към Бога и към ближните е средство за такова пътешествие. Тя ни съединява и открива възможност за истинско общуване с Бога и човека, с всички хора и с онзи мистичен организъм, който се нарича Църква и който е бил утвърден от Спасителя Иисус Христос чрез Неговия кръстен подвиг, чрез Неговото въчовечаване. Всеки от нас като малка изгубена клетка чрез любовта се съединява с другите малки клетки, образувайки единен организъм, и с тази любов се свързва с главата на този организъм - самия Христос, Който е пътят, и истината, и животът. Вярата, благоговението, “страхът Божий”, изразявани от нас в молитвата, са основание и начало на пробуждането на любовта към Бога в нас, и чрез тях, като чрез някакъв канал, ние придобиваме божествени качества, утвърждавани в нас от Тайнствата на Църквата и проявяващи се в любовта към ближните до саможертва. Така ние започваме нашия път към обожествяването, към пълното притежаване на Истината, когато Бог ще бъде “всичко у всички” (1 Кор. 15:28). Православието започва от вярата, която води към познанието, окултизмът пък се стреми от знанието да доведе до вяра. Но пътят на истинското движение към познанието трябва да започва не от познанието за нещата, а по-скоро да завършва с него.

И така, процесът на познание в православието може да бъде представен в три етапа:

1. Очистване - осъзнаване на своята позиция като невярна, отказ от нея и разкаяние за нея, стремеж да не се връщаме към нея, т. е. онова, което се нарича покаяние.

2. Придобиване в себе си на дара на любов към Бога и хората, подаван свише според мярката на очистване на сърцето.

3. Придобиване на дара на мъдростта, разсъдението, познанието за духовните неща, видими и невидими, подавани свише според мярката на нашата любов.

Апостол Павел казва: “знанието възгордява, а любовта назидава. Ако някой мисли, че знае нещо, той още нищо не е тъй узнал, както трябва да знае. Ако пък някой люби Бога, той е познат от Него” (1 Кор. 8:1-3).

Без разпването с Христа на нашия стар, греховен човек, не е възможно да се издигнем с Христа на небето, от което само може да се види всичко в истинската му светлина. Това разпване е именно отхвърлянето на нашата позиция като централна във вселената и то е много болезнено. Не е леко да се изскубне голямо дърво, пуснало дълбоки корени, без да се повреди. Господ Сам е дошъл тук при нас, за да ни изведе от долината на смъртта и със Своя пример ни е показал как да се измъкнем от нея. Подминавайки кръста, не ще достигнем върховете на съвършенството и знанието, ала именно това ни обещава окултизмът. В сегашното греховно състояние ние можем само да вярваме, но не и да знаем. Затова апостол Павел казва, че тук, в тоя свят остават само вярата, надеждата и любовта, с които трябва да се спасяваме (1 Кор. 13:13), а не знанието, които окултизмът и атеизмът все се опитват да поставят на първо място.

Към окултизма, претендиращ да познава “Божиите тайни” най-добре прилягат думите на преп. Макарий Египетски: “Ако човек започне да изследва Божия разум и да казва: “аз намерих и постигнах нещо”, то ще се окаже, че човешкият ум превъзхожда Божия разум; но в това той много се заблуждава. Колкото повече искаш да изследваш и да проникнеш в познанието, толкова по-дълбоко слизаш, и нищо не постигаш. Дори онова, което се отнася до възникващите в тебе размисли за това какво и как става в тебе ежедневно - и това е низречено и непостижимо, освен ако не приемаш всичко това с благодарение и вяра. Защото от деня на твоето раждане и до днес могъл ли си да познаеш душата си? Наистина, разкажи ми за помислите си, възникнали в тебе от сутринта до вечерта, разкажи ми за помислите си през три изминали дни. Но ти не си в състояние да сториш това. А щом не си могъл да обхванеш помислите на твоята душа, то как можеш да се домогваш до Божиите помисли и Божия ум?” (19, стр. 127 - 128).

Впрочем, ние и в ежедневния живот живеем с вярата. Всичкото ни знание се отнася към миналото. Ние със сигурност знаем, че вчера, влизайки в асансьора и натискайки копчето, сме слязали долу на първия етаж напълно благополучно, но не можем да знаем по принцип, че утре ще бъде същото - бъдещето е закрито за нас. Ние само вярваме, че ще бъде същото, каквото и вчера, че въжето на асансьора няма да се скъса и той да падне в шахтата, но тая вяра може и да не се оправдае. Коя вяра се оправдава? Само вярата в Господа Исуса Христа, което се потвърждава с “облак свидетели” - сонм безчислени светии, шествали по пътя на вярата. Затова главната задача на нашия живот се състои не в това да знаем или да не знаем, а в какво трябва да вярваме. Нашите самоволни и доморасли вери, построени понякога и на авторитетна научна основа, много често се разбиват в камъните на живота, и само идвайки към християнската и православната вяра, към оня камък, който отхвърлили строителите на всички цивилизации, на всички общества на потреблението и процъфтяването, на всяко “комунистическо утре”, ние се утвърждаваме непоколебимо, защото това е камъкът, положен за “глава на тъгъла” (Мат. 21:42).

И така, там, където няма покаяние и любов, там няма и не може да има Истина. “По това ще познаят всички, че сте Мои ученици, ако любов имате помежду си” - е казал

Спасителят (Иоан. 13:35). Ето критерия за ученичество при Господа, показателя за движението към Него - любовта. Точно нея няма да намерите в окултизма и окултистите. Там има повече кавги, разделения, завист, гняв, разпри, вражда, (Гал. 5:19-21), т. е. дела на плътта, а не на Светия Дух. Тези дела, към които така изкусно са пригодени всички окултни и източни течения, притежаващи безброй средства за изцеления, оздравяване и угаждане на плътта, откриващи нови видове наслаждения в “изменените състояния на съзнанието”, ласкаещи нашето самолюбие, са вредни за човешкия дух. Окултизмът за изцеление на душата предлага само едно средство - нейната ампутация, замразяването ѝ в леда на разтъждествяването с всичко и всички (на първо място, разбира се, с образа на любящия и страдащ за нас Бог), което така контрастира с изобилието на средства за поддържане на тялото. Но както казва апостол Павел, “плътта желае противното на духа, а духът - противното на плътта; те се противят един другиму” (Гал. 5:17). “А плодът на духа е: любов, радост, мир, дълготърпение, благодат, милосърдие, вяра, кротост, въздържание” (Гал. 5:22-23). И онези, които следват истинския Бог, “разпнали са плътта си със страстите и похотите” (Гал. 5:24), а не ѝ угаждат с умивания, асани, физически упражнения, пранаяма, медитация за свое собствено здраве. Не да се укривае в мантра или медитация от скръбното влияние на окръжаващия ни свят е призовавал Христос, а да понасяме един другиму теготите (Гал. 6:2).

Целта на човешкия живот е обожествяването, светостта. Окултизмът и православие то предлагат два пътя към тях. Първият - да убеждаваме себе си и да се утвърждаваме в мисълта, че “аз съм Бог”. Точно тази пътека на самоизмамата предлага окултизмът и нехристиянският Изток. Будизмът казва: “вие вече сте Буди, нищо не трябва да се прави, трябва само да се осъзнае това” (т. е. да измамим себе си). Краят на това е известен - абсолютно злото същество, сатаната, веднъж убедил себе си, че е равен на Бога. За това работи и индуската концепция, че “атман и Брахман е едно и също”. Но “снимката” на Бога, онзи Негов образ, който ние носим в себе си, и самият Бог - не са едно и също.

Друг път, противоположен на първия, е отричането на своята божественост и утвърждаването на собствената нищожност и греховност, отричането от “аз-а”, от своята воля. Това е пътя на послушанието, който води към Бога, защото Той Сам довежда послушния при Себе Си.

Онези, които по-отблизо се сблъскват с последователите на различни окултни учения, могат да забележат прекомерната горделивост и студенина на техния характер. “Начало на греха е гордостта”, казва Сирах (Сир. 10:15). Тези последователи рано или късно се разделят на многочислени групировки, които враждуват помежду си. Така се е случило например с последователите на Е. И. и Н. К. Ръорих, изповядващи агни-йога. Сатаната, който е разрушител по своята природа, не може да се удържи да не разруши своята собствена рожба отвътре чрез духа на враждата и разкола. Ако пък към тези наблюдения добавим и личният опит на бившите последователи на нехристиянските учения, който е вече доста голям в нашата страна, то плодовете от увлечението с тези окултни течения могат да се посочат в следния списък:

1. Личностни изменения: развитие на самомнение, тщеславие, гордост, егоизъм, студенина, безразличие, цинизъм, душевна опустошеност, усещане за вътрешна обърканост.

2. Горепосочените качества могат да се развиват в състояние на крайно душевно и умствено разстройство, да доведат до obsessedване от бесове, за които вътрешната обърканост и несигурност, пораждани от запознанството с многобройните окултни системи, противоречащи една на друга, са най-подходящо състояние. Освен това, резултат от окултните занятия може да бъде усещането за вътрешна пустота, униние, отчаяние, довеждащо до самоубийство.

3. Физиологически изменения: разстройства на организма, поява на болести с неизвестна природа, изкривяване на възприятията, развитие на видения, постепенно придобиващи кошмарни и тягостни свойства, уязвимост спрямо нападенията от невидимия свят.

4. Загуба на социалните контакти и връзки, разпадане на семействата, понижаване на социалния статус на личността и т. н.

Всичко изброено само потвърждава думите на преп. Йоан Лествичник: “Наказание за гордия е неговото падение, досажда му бесът, а признак, че Бог го е оставил, е умопомрачението... последното не се лекува от хора” (“Лествица”, стр. 23, 10 (18, стр. 15).

Развитието на тщеславието и гордостта очевидно е главната цел на падналите духове, защото този порок или страст най-вече паразитира върху добродетелта, върху положителните качества на нашата личност. Йоан Лествичник пише за това така: “Духът на отчаянието се весели, когато вижда умножаване на греховете; а духът на тщеславието - когато вижда умножаване на добродетелите. Защото врата за първия са множеството язви, а врата за втория е изобилието на трудове... Например тщеславя се, когато постя, но когато оставям поста, за да скрия от хората своето въздържание, пак се тщеславя, смятайки се за мъдър. Побеждавам се от тщеславието, обличайки се в хубави одежди, но и когато съм в лоши, пак се тщеславя. Започна ли да говоря - побеждавам се от тщеславието; млъкна ли - пак от него съм победен” (Слово 22, 3-5, 18, стр. 143-144).

От това ясно се вижда, че православният път на спасение е не само “тесен” (т. е. изпълнен със скърби), но и тежък (Мат. 7:13-14). Той е подобен на острието на бръснача, защото опитвайки се да излезем от една яма, изпълнена с греховната тиня на злите дела, стъпвайки на пътя на добродетелта, ние веднага падаме в друга, оказвайки се в същата тиня поради гордостта, която поражда извършването на добри дела. Дори и да е способен човек да застане на пътя на доброто под влияние на източните, окултните и дори социалистическите и комунистическите идеи, то без обръщане към Бога и без Негова помощ това добро се превръща в зло. Ето защо всички обществени движения за свобода, равенство и братство, за щастието на всички хора, прокарвани активно и неотклонно, са довеждали до Гулаг, превръщайки се в своята противоположност. Там, където няма Бог и отсъства смирението, където има своеволие и самоуправство, винаги присъства сатаната, който умело превръща нашите усилия да извършим добри дела в лоши резултати.

Доколко психологически опасни са тщеславието и гордостта, ако те се развиват безпрепятствено, е добре показано от свещеник Александър Елчанинов в книгата му “Записки”: “Да се опитаме да очертаем главните етапи на развитието на гордостта от лекото самодоволство до крайното душевно помрачаване и пълна гибел.

Отначало това е само заетост със себе си, почти нормална, съпроводена с добро настроение, преминаващо често в лекомислие. Човек е доволен от себе си, често се смее, подсвирква си, тананика, щрака с пръсти. Обича да изглежда оригинален, да поразява с парадокси, да остроумничи, проявява особени вкусове, капризен е в храната. С желание дава съвети, намесва се дружески в чужди дела и неволно разкрива изключителния си интерес към себе си с такива фрази (прекъсвайки чуждата реч): “вижте какво ще ви кажа”, или “не, аз знам по-интересен случай”, или “аз имам навика..”, или “придържам се към правилото...”.

Говорейки за чуждата мъка, някои безсъзнателно говорят за себе си така: “Аз бях така потресена, че досега не мога да дойда на себе си”. Едновременно с това на лице е огромна зависимост от чуждото одобрение, от което човек ту внезапно разцъфва, ту посърва и става кисел. Но като цяло, в този стадий настроението остава жизнерадостно. Този вид егоцентризъм е присъщ на младостта, макар че се среща и в зряла възраст.

Човек е щастлив, ако на този стадий се сблъска със сериозни грижи, особено за другите (женитба, семейство), работа, труд... Ако това не стане, болестта се развива по-нататък.

Появява се искрена увереност в собственото си превъзходство. Често това се изразява в неудържимо многословие... Егоистичната природа на многословието изобщо не се намалява от това, че то понякога е на сериозна тема: гордият човек може да говори за смирението и мълчанието, да прославя поста, да дискутира въпроса кое е по-висше - добрите дела или молитвата.

Увереността в себе си бързо прераства в страст да командва. Той посяга на чуждата воля (без да понася ни най-малко посегателство спрямо своята), разпорежда се с чуждото внимание, време, сили, става нагъл и нахален. Неговата работа е важна, чуждата е дреболия. Той се захваща със всичко, меси се във всичко.

На този етап настроението на гордия се разваля. В своята агресивност той естествено среща противодействие и отпор - появява се раздразнителност, упоритост, свадливост. Той е убеден, че никой не го разбира, дори неговият духовник. Сблъсъците със "света" се изострят и горделивецът прави своя окончателен избор: неговото "аз" е против хората, но още не е против Бога.

Душата става тъмна и хладна, в нея се заселват надменността, презрението, злобата, ненавистта. Помрачава се умът, различаването на добро и зло се обърква, понеже се заменя с различаването на "мое" и "не мое". Такъв човек не се подчинява на нищо, непоносим е във всяка компания; неговата цел е да прокара своята линия, да посрами, да порази другите. Той алчно търси известност, дори и скандална, отмъщавайки на света, че не е бил признат от него и търсейки реванш. Ако е монах, оставя манастира, където всичко за него е непоносимо, и търси собствени пътища. Понякога тази сила за самоутвърждаване е насочена към постигане на материални блага, кариера, обществена и политическа дейност, понякога, ако той има талант - към творчеството. И тук, благодарение на своя устрем, горделивецът може да постигне някои победи. На тази почва се създават разколите и ересите.

Накрая, на последното стъпало, човек скъсва връзката си с Бога. Ако преди това е вършил грех поради немирство и бунт, сега си разрешава всичко: грехът не го измъчва и става навик. Ако в този стадий може да му е леко, то му е леко с дявола и по тъмните пътеки. Състоянието на душата е мрачно, безпросветно, самотата е пълна, но заедно с това е искрено убеждението в правилността на своя път и чувството на пълна безопасност, докато черните крила го носят към гибел.

Собствено такова състояние малко се отличава от полудяването.

Гордият и в този живот пребивава в състояние на пълна изолация (непрогледна тъмнина). Как само беседва, спори той: или изобщо не чува това, което му говорят, или чува само онова, което съвпада с неговите възгледи. Ако пък му казват нещо, което не съвпада с неговите мнения, той се ядосва като от лична обида, подиграва се и яростно отрича. В окръжаващите той вижда само онези свойства, които сам им е натрапил, така че дори в похвалите си остава горд, затворен в себе си, непроницаем пред обективното.

... Ето как се потвърждава дълбочината на определението на преп. Йоан Лествичник: "Гордостта е крайна недъгавост на душата".

Гордият търпи поражение по всички фронтове.

Психологически - мъка, мрак, безплодие.

Морално - самота, секване на любовта, злоба.

От богословска гледна точка - смърт на душата, която предхожда телесната смърт, геена още приживе.

Гносеологически - солипсизъм.

Физиологически и патологически - нервно и душевно заболяване.

В заключение естествено е да поставим въпроса: как да се борим с болестта, какво да противопоставим на гибелта, която грози поелите по този път? Отговорът произтича от същината на въпроса - смирение, послушание пред обективното, послушание по следните стъпала: на любимите хора, на ближните, на закона на света, на обективната правда, на красотата, на всичко добро в нас и извън нас, послушание на Божия закон и накрая - послушание на Църквата, на нейния устав, заповеди, тайнствени въздействия”. (Свещеник Александър Елчанинов, “Записи”, Париж, 1978, стр. 170-173)

Връщайки се към темата за знанието, трябва да кажем, че всяко знание, особено отнасящото се към духовните въпроси, може да бъде опасно за душата по пътя към нейното спасение. Йоан Лествичник пише: “Неизмерима е дълбочината на догмите, и за ума на безмълвника не е безопасно да навлиза в нея. Много е опасно да се плува с дрехи: също тъй опасно е за намиращия се в плен на страстите да се докосва до богословието” (Сл. 27, 10-11) (18, стр. 218) ...”Ако разумът правят надменни мнозина, то напротив - невежеството и неучеността по някакъв начин умерено смиряват”... “Бори се и се старай да се подсмиваш на мъдростта си. Прави така и ще придобиеш спасение и правота в Христа Исуса, нашия Господ. Амин.” (Сл. 24, 29-34) (18, стр. 161).

Казаното по-горе, разбира се не означава пренебрежение към знанието изобщо - тук се подчертава обстоятелството, че относителното, повърхностното, плътското знание, получено не навреме, може да стане препятствие за получаването в бъдеще на пълната Истина, разбирането на Тайните Божии. Простите, необразовани хора могат по-бързо и успешно да достигат спасение и даровете на Светия Дух, тъй като вярата им не се поколебава от познанията им. Ето един христоматиен пример - Павел Препростия, ученикът на свети Антоний Велики, достигнал най-високата степен на смирението, така че можел да изцелява дори в онези случаи, когато и молитвите на самия св. Антония не достигали целта (вж. 9, стр. 108-111). Тази висота на смирението в много отношения се определяла от необразоваността и простотата на св. Павел.

Днес, когато случаите на духовна прелест са станали почти обичайно явление и много хора, дори православни, поради липсата на смирение откриват в себе си “даровете” на чудодействието, лечителството, видения на самия Спасител, Богородица и светиите, да не говорим вече за явяването на всякакви учители от Шамбала и други места, в плът и безплътни, колко актуално звучат думите на св. Григорий Синаит:

“Същественото духовно съзерцание на светлината, немечтателния и нерасейващ се ум, истинското действие на молитвата, изтръгваща се от дълбочината на сърцето като несекващ поток, възнасянето на душата горе и разпростирането ѝ там, божественото ужасяване и пълно изстъпление на духа и богодвижното ангелско възбуждане на душата, е невъзможно да се придобие от нашия род, защото днес в нас, поради множеството изкушения, господства тиранията на страстите. За ума е обичайно да мечтае за всичко това преждевременно; но поради това той понякога губи и онова малко добро устройство, дадено му от Бога” (8, т. 5, стр. 149).

Съвременните духовни неправославни учения са плод на “съвместното творчество” на човека и падналите духове. Те представляват смес от истина и лъжа, и причудливите им и разнообразни форми са добре обяснени от преп. Макарий Египетски.

“С цялата си проницателност трябва да гледаме не приготвя ли от някоя страна врагът измама, хитрост, злодейство. Като Дух Свети чрез Павел служи на всички, за да придобие всички (1 Кор. 9:22), така и лукавият се сили да бъде всичко за всички, за да низвергне в погибел. А именно, с молещите се се преструва на молещ се, за да ги прелъсти, под предлог на молитва да ги хвърли в самомнение; с постещите пости, възнамерявайки да ги измами със

самомянение; с познаващите Писанието приема същото, желяйки под формата на познание да изпадат те в заблуждение; пред сподобилите се със светлината на откровенията и сам се представя като такъв; ... с една дума приема всякакъв вид за всички, та като ги подчини с това уподобяване, под благовиден предлог да приготви погубел... Затова трябва да пазим сърцето и да измолваме много разум от Бога, за да ни даде възможност да откриваме козните на злобата” (19, стр. 579-580).

По-горе ние условно разделихме цялата неправославна мистика на три течения:

1. Окултизъм, опитващ се да приложи рационален познавателен подход към мистичните феномени.
2. Психологическа мистическа практика.
3. Интуитивизъм, противопоставящ се на рационалния подход.

Ние също така се опитахме да противопоставим истинската последователност в познаването на невидимия свят (православната “гносеология”) на окултно-мистическата, и показахме, че притежаването на каквото и да е свръхестествено знание - дали то е представено в “научната” опаковка на окултизма, или пък представлява следствие от индивидуалните сетивни възприятия, преживявания, упражнения - поражда погубваща душата гордост. Самоволните контакти с невидимия свят не само деформират личността, но я погубват, предизвиквайки непоправими нарушения на психиката и дори физиологията на човека. При това най-трудно е човек да се откаже от своите лични преживявания на сетивните възприятия на невидимия свят. За плодовете на подобен опит е най-добре да кажем с думите на светиите.

Светителят Игнатий Брянчанинов пише: “Да не си въобразяват за себе си каквото и да е онези, които със сетива са видели духове, дори свети ангели: това виждане само по себе си никак не служи като свидетелство за достойнството на виждащите ги: на него са способни не само порочните човеци, но и безсловесни животни” (Числ. 22:23)” (5, т. 3, стр. 21).

“Виждането на духове с чувствените очи винаги причинява по-голяма или по-малка вреда на ония хора, които не притежават духовно зрение. Тук, на земята, образите на истината са премесени с образите на лъжата (Слово 2 на св. Исаак Сирий), като в страна, в която доброто е смесено със злото, като в страна, където са прогонени падналите ангели и падналите човеци” (5, т. 3, стр. 23).

“Виждащият сетивно духове, лесно може да бъде измамен за свое повреждане и погубел. Ако ли той, когато вижда духовете, покаже доверие или лековерност към тях, то непременно ще бъде измамен, непременно ще бъде увлечен, непременно ще бъде запечатан с непонятния за неопитните печат на прелъстяването, печат на страшното повреждане на духа, при което често се губи възможността да се поправи това и да се достигне спасение. С мнозина, с доста хора се е случвало това. Случвало се е не само с езичниците, чиито жреци в повечето случаи открито са общували с демоните; случвало се е не само с много християни, непознаващи тайните на християнството и поради някакво обстоятелство встъпили в общуване с духовете: случвало се е с много подвижници и иноци, които не са придобили духовно виждане на духовете и са ги видяли сетивно.

Само с християнското подвижничество се дава правилен, законен вход в света на духовете. Всички други средства са незаконни и трябва да бъдат отхвърлени като непотребни и пагубни” (5, т. 3, стр. 24).

“Светите наставници на християнското подвижничество, просветени и научени от Светия Дух, постигайки благодетелната и богомъдра причина, поради която човешките души по време на пребиваването са на земята са прикрити с тела, като със завеси и покрови, заповядват на благочестивите подвижници да не се доверяват на никакъв образ или видение, ако те се появят внезапно, да не захващат беседа с тях, да не им обръщат внимание. Те

заповядват при такива явления да се ограждаме с кръстното знамение, да затваряме очи и с решително съзнание за своето недостойнство и неспособност да виждаме свети духове да молим Бога да ни покрие от всички козни и прелъстявания, хитро разхвърляни пред човешките от духовете на злобата” (5, т. 3, стр. 46).

От животописа на Антоний, Макарий, Пахомий Велики, Марко Фрачески, Мария Египетска, Андрей Христа ради юродив, Йоан Многострадални ясно се вижда, че съществува определена последователност на събитията в човешките контакти със света на духовете.

“Първо те - както пише св. Игнатий - е трябвало да се борят с помисли, мечтания и усещания явно греховни и скрито греховни. Вече след дълго време, след много и постоянни усилия им се прашали и свети помисли и усещания. Когато те достигали сетивно виждане на духовете, то първо ги срещнали пълчища отхвърлени ангели, а после, вече след люта борба, към тях се приближавали и встъпвали в общение с тях светите ангели, понеже те отхвърлили дейно първото общуване и на дело показали способност към второто. Този порядък в подвижничеството е явил Господ наш Иисус Христос, нашият Спасител, възприел всички наши немощи, освен греха: първо Му се явил в пустинята дяволът изкусител, а когато Господ победил дявола, светите ангели пристъпили към Господа и “Му служеха” (Мат. 4:11), казва Евангелието” (5, т. 3, стр. 52-53).

От тази последователност е ясно, че всички източни и неправославни мистически учения не могат да не довеждат към контакт именно с падналите духове и че тази последователност неизбежно съответства на нашата греховна природа. Всеки, който самоволно встъпва в сетивно виждане на духовете, постъпва против волята Божия, и следователно не ще избегне “измамата и следващите след измамата самопрелъстяване и повреждане” - пише свет. Игнатий (5, т. 3, стр. 53).

Светите отци предпочитали духовното виждане пред сетивното. Св. Исаак Сирий казал: “Сподобилият се да види себе си, е по-високо от сподобилия се да види ангелите: защото последният влиза в общение с телесните си очи, а първият - с душевните” (5, т. 3, стр. 21).

За хубава илюстрация на това какви плодове ражда сетивното общуване с невидимия свят, извършвано въпреки Божията воля и без знанието на това, което е било известно на светиите, служи описанието на опита на някой си Роберт Монро - преуспял американски бизнесмен, един равнодушен към религията наш съвременник. Това описание е изложено от йеромонах Серафим Роуз в книгата му “Душата след смъртта” (25). Ето какво пише йеромонах Серафим: “Неговата среща (т. е. на Р. Монро) с “извънтелесния” опит се състояла през 1958 г., далеч преди да се зароди у него какъвто и да е интерес към окултната литература, когато провеждал свои собствени опити по методите за запаметяване насън. В тях се използвали упражнения за отпускане и съсредоточаване, приличащи на някои похвати от медитацията [3]. След като започнал опитите, той изпитал някакво необикновено състояние, когато му се сторило, че го ударил лъч светлина, предизвикал временна парализа. След като това чувство се повторило няколко пъти и той започнал да предизвиква и развива това състояние. В началото на своите окултни “пътешествия” той достигнал същите основни характеристики, които открили пред Сведенборг (друг известен окултист, живял през XVIII столетие) пътя към приключенията в света на духовете - пасивната медитация, усещането на “светлина”, общо отношение на доверие и откритост към новите и странни преживявания, и всичко това в съвкупност с “практически” поглед върху живота и отсъствието на каквато и да е нагласа или опит в християнството.

Отначало Монро “пътешествал” по познати места на земята - отначало близки, после по-отдалечени, при което му се удавало понякога да достави фактически свидетелства за

експериментите си. След това той започнал да контактува с “духоподобни” фигури... Накрая започнал да попада в странни на вид земни пейзажи...

... Преодолял общо взето първоначалния си страх при попадането си в тези непознати области, Монро започнал да ги изследва и да описва многобройните разумни същества, които срещал там. При някои “пътешествия” той виждал “починали” приятели и беседвал с тях, но по-често срещал странни безлични същества, които понякога му помагали, но също така често и не реагирали на обръщението му към тях.

... Без сам да притежава вяра, Монро се отворил към “религиозните” внушения на съществата от онзи свят. Дадени му били “пророчески” видения за бъдещи събития, които понякога наистина ставали така, както той ги виждал. Веднъж на границата на състоянието на напускане на тялото, му се явил бял лъч светлина и той поискал от него отговор на въпросите си за това царство. Гласът на лъча отговорил: “Моли твоя баща да ти разкрие великата тайна”. Следващия път Монро съответно се молил: “Отче, ръководи ме. Отче, разкрий ми великата тайна”. От всичко това е ясно, че Монро, оставайки в религиозните си възгледи “светски” човек и “агностик”, се предал в ръцете на съществата от окултното царство (които, разбира се, са бесове).

... Монро пише, че “за дванадесет години периодична дейност аз не открих свидетелства, потвърждаващи библейските понятия за Бог и задгробен живот”... [4].

Понякога Монро се срещал с “Бога” на своето Небе... “Сред ежедневната дейност в което и да е място се чува далечен сигнал приличащ на звуците на фанфари. Всички се отнасят към него спокойно и прекратяват да разговарят или да се занимават с работа. Това е сигнал, че Той (или Те) вървят по Своето Царство.

Никой в страх не пада по очи или на колене. Позата е по-скоро делова. Това е събитие, към което всички са свикнали, а подчинението е по-важно от всичко. Няма никакви изключения.

По сигнал всяко живо същество ляга... като обръща глава настрани, за да не Го вижда, когато Той минава. Очевидно цел е да се образува жив път, по който Той може да върви...

... Няколкото пъти, когато ми се случи да преживея това, аз лягах заедно с другите. В това време мисълта да се постъпи иначе, е невъзможна. Докато той върви, се чува ревяща музика и се появява чувството за непреодолима жива сила, която расте над тебе и затихва надалеч... Това събитие е също тъй случайно, както спирането на някое кръстовище или чакането пред железопътен прелез, когато сигнал известява, че се приближава влакът; вие сте равнодушен, а в същото време чувствате неизказано уважение пред мощта на преминаващия покрай вас влак. Това събитие е също така безлично”.

... Би било трудно в цялата окултна литература да се намери по-ярко описание на поклонението на сатаната в неговото собствено царство от безличните му роби... Веднъж през нощта, две години след започването на неговите “излизания от тялото”, той усетил, че се къпе в същата светлина, която съпровождала началото на неговите експерименти, усетил присъствието на много мощна разумна личностна сила, която го направила безсилен и безволев. “У мен се затвърди убеждението, че съм свързан с неразривни връзки на преданост към тази разумна сила, че винаги съм бил свързан и че тук, на Земята, трябва да изпълня някаква задача”. След няколко седмици в друг аналогичен случай с тази невидима сила или “същество”, то (или те) сякаш излезли и “претърсили” неговия ум, а след това “сякаш се издигнаха към небето и аз изпрацах след тях молбите си. Тогава се уверих, че техните мислени способности и разум далеч надвишават моето разбиране. Това бе безличен и хладен разум, без всякакви емоции на любов и съчувствие, които ние така ценим... Аз седнах и заплаках, горчиво заридях, както никога преди, защото знаех със сигурност и без всякаква надежда нещо в бъдеще да се промени, че Богът на моето детство, на църквите, на

всемирната религия не беше такъв, на какъвто ние се покланяхме - и че до края на дните си ще преживявам загубата на тази илюзия”. Едва ли можем да си представим по-добро описание на срещите с дявола, с който сега се сблъскват много наши нищо не подозиращи съвременници, неспособни да му противостоят поради своето отчуждаване от истинското християнство.

Голяма ценност представлява свидетелството на Монро... Макар и сам дълбоко да е потънал в това и фактически да е продал душата си на падналите духове, той е описал своя опит с нормален, не окултен език и от относително нормална човешка гледна точка, което прави тази книга (“Пътешествие извън тялото, Ню-Йорк, 1977 г.) удивително предупреждение против “експериментите” в тази област. Онези, които познават православното християнско учение за въздушния свят, а така също за истинското Небе и ада, които се намират извън него, могат само още веднъж дълбоко да се убедят в реалността на падналите духове и техните царства, а така също и в огромната опасност от встъпването в общение с тях, дори посредством на пръв поглед “научния” подход” - завършва о. Серафим Роуз (25, стр. 98-102).

И така, можем да направим известна равносметка. Всички окултни и източни мистически учения не признават факта на грехопадението на човека, защото го интерпретират невярно, поради което не осъзнават и необходимостта от поправянето на последствията на това грехопадение преди да се пристъпи към разкриването на чудесните способности и сили в човека. Въпреки волята Божия, изкуствено и насилствено отваряйки чувствата за общуване с невидимия свят, те способстват за гибелта на душата и повреждането на човешката природа, често пъти необратимо. Катастрофални последици от такава мистическа практика - знак за Божия гняв - очакват човека не само след смъртта, като прогонване в непрогледната тъмнина, но още и в този живот. Самодоволството, тщеславието, гордостта, преграждащи пътя към покаянието и довеждащи до лудост, егоизмът, безразличието, бездушието, цинизмът, изопачаването на възприятията, физиологическите разстройства, изменението на личността, разпадането на семействата, беззащитността пред въздействията на падналите духове, склонността към самоубийство - ето малка част от последствията от незаконното проникване в сферите, които Божият промисъл е скрил от човека. Онова, което е било изключително право на малцина благочестиви подвижници и им е било дарувано от Бога за спасение като завършек на техния живот, прекаран в борба с греха, в източните и окултните учения се предлага на всички безразборно, за погубел, без оглед на греховността и нравствената нечистота на съвременния човек. Не се отчита, че непосредственият чувствен контакт със света на духовете трябва задължително да се предшества от овладяването на духовното виждане, за усъвършенстването в което може да е нужен целият живот. На свой ред това духовно виждане трябва да бъде предшествано от дълъг период на усилия за утвърждаване в благочестивия християнски живот по заповедите Христови, в общение с Църквата и нейните Тайнства. Кой от съвременните хора, живеещи привичния градски живот, родени в атеистична страна и израснали под натиска на антирелигиозната пропаганда, е способен да постигне съвършенство поне в последното? Мисля, че такива са малцина.

Най-важна съставна част на истинския път към Бога са покаянието, съкрушеното сърце, плачът за собствените грехове, смирението, страхът Божи, които отличават православната духовна практика от всякакъв род медитации, към каквито и учения да принадлежат те. И обратното, гордостта, високоумието, своеволието, самоволието, тщеславието, самопревъзнасянето отличават без изключение всички представители на окултните и източните нехристиянски учения.

Накрая ние отново ще се обърнем към духоносните слова на светителя Игнатий Брянчанинов. Той пише: “да приложим всичките си усилия, за да придобием познание и духовни състояния, които са съществено необходими за нашето спасение. Нека да не удовлетворяваме празното любопитство, суетната и безполезна любознателност... Да се постареем да придобием нищета на духа, плач, кротост, жажда за небесната правда. Да измолим от Бога да ни открие нашите грехове и да ни сподоби истински да се покаем за тях... Да измолим от Бога да ни дарува чисто и смиреномъдрие, чийто плод е духовното разсъждение, което вярно отличава доброто от злото!... Да измолим от Бога, да ни дарува духовно виждане на духовете, с помощта на което да можем да ги виждаме в помислите и мечтанията, които те ни донасят, да разторгнем общуването си с тях в нашия дух, да отхвърлим тяхното иго, да се избавим от техния плен!... Да се удържим от невежественото, пагубно желание и стремеж към чувствени видения извън установения от Бога ред!.. С благоговение да се подчиним на установеното от Бога, покрил нашите души с тежки завеси и с пелените на телата ни за времето на нашето земно съществуване, отделил ни чрез тях от сътворените духове, закрил и защитил ни с тях от падналите духове. За нашето земно, трудно странстване не ни е нужно сетивно виждане на духовете. За него ни е нужен светилник, и той ни е даден: “Твоето слово е светило за ногата ми и светлина за пътеката ми” (Пс. 118:105). Пътешестващите в постоянната светлина на светилото - Закона Божий - не ще бъдат измамани нито от страстите си, нито от паднали духове, както свидетелства Писанието: “Голям е мирът у ония, които обичат Твоя закон, и за тях няма препъване” (Пс. 118:165).

... Във време, определяно от самия Бог и известно само на Него единия, ние непременно ще встъпим в света на духовете. Недалеч е за всеки от нас това време! Всеблагият Бог ни дарува така да прекараме своя земен живот, че още в него да скъсаме общението с падналите духове и да встъпим в общение със светите духове, за да можем на това основание, когато се съблечем от тялото си, да бъдем причислени към светите духове, а не към падналите. Тогава, в неизречена радост ще видим чиновете на светите ангели и чиновете на светите човеци в чудните им неръкотворни обители, във вечния им духовен празник. Тогава ще познаем и ще видим падналия херувим с неговите тъмни пълчища: тогава даруването от Бога виждане на демоните - тези най-нещастни същества, ще удовлетвори напълно нашата любознателност за Господа, без всякаква опасност за нас, като запечатани с Божия пръст в неизменяемост и неспособност за прелъстяване и повреждане от злото. Амин” (5, т. 3, стр. 65-67).

Забележки

1. В брошурата “Хора и демони. Начини за изкушаване на съвременния човек от падналите духове” (23, стр. 94), авторът свещ. о. Родион посочва, че ако в страстен, слабо вярващ, духовно неопитен и дори некръстен човек възникне някакво свръхестествено дарование (а това ние можем да наблюдаваме сега под път и над път), то е гибелно за него, защото може да утвърди в него гордостта, тщеславието, самомнението, водещи към духовна смърт. Както посочва св. Игнатий Брянчанинов, “истинските праведници не само не желаят да бъдат чудотворци, но и тогава, когато им се дава дарът на чудотворството, се отказват от него. Те не само не искат това пред очите на хората, но и в себе си, в тайното място на сърцата си. Един от светите отци заради своята чистота получил от Божията благодат дара да вижда кой идва при него, но просел от Бога, като искал и от приятелите си да се молят за същото, да му бъде отнет този дар. Ако някои от светиите са приели дара, то са го приели

поради нужда или поради простотата си; други пък са го приели по указание на Божествения Дух, действащ в тях, а не случайно, без причина..." (4, стр. 33-34).

2. Известният старец схиархимандрит Гавриил (Зиринов) още като юноша се стараел постоянно да пребивава в молитва, а умът и сърцето си да държи в чистота. Той бил така чист и целомъдрен, че съблазните на плътта и света изобщо не го интересували. В това време започвала да се открива у него способността да вижда и да чува всичко, което ставало далеч от него, или да знае какво мислят другите. Много по-късно старецът разбрал, че тази способност да вижда съкровеното се явява в човека, само ако има чисто сърце (27, стр. 38-39).

3. Описаното още веднъж показва колко опасни могат да бъдат на пръв поглед невинните психически упражнения за развиването на способности, които под вида на различни психотренинги, аутотренинг и други подобни са така разпространени днес в медицината и спорта.

4. Тук е уместно да цитираме думите на св. Григорий Синаит: "Дали някой е незаблуден се вижда, ако той има свидетелство от Писанието и за дело, и за разбиране, смиреномъдрствайки за това, за което трябва да се мъдрува. Понеже не малък труд е да постигне истината явно и да бъде чист от това, което е противно на благодатта. Защото дяволът им навик особено на новоначалните да представя като истина своята прелест, преобразявайки лукавото в духовно" (8, т. 5, стр. 225).

ЗАКОНЪТ НА ДУХОВНИЯ ЖИВОТ

Като правим равносметка на всичко, което бе казано по-горе, е естествено да се опитаме в кратка, сбита форма да представим онези обстоятелства, които явно и рязко отличават православния път към спасението от всички други неправославни (както християнски, така и нехристиянски) вероучения. Те трябва да бъдат очевиден и непосредствен показател на истинността или неверността на избирания път, като пътен знак, на който се натъкваме, движейки се по пътя, независимо дали сме го очаквали или не.

Най-малко трябва да се осланяме на своите теоретични построения и изводи, защото едни и същи видими от нас феномени можем да обясняваме и разбираме по диаметрално противоположен начин, в зависимост от количеството и качеството на достъпната ни информация. Някога хората, изхождайки само от непосредственото си възприятие на нещата, са заключавали, че Земята е плоска и че Слънцето се върти около нея. Днес, когато притежаваме голям обем информация, твърдим точно противоположното - Земята се върти около Слънцето, макар че картината на нашето възприятие не се е променила. Това означава, че изводите от нашето разсъждение никога няма да бъдат точни, защото никога за нас не ще бъде достъпна цялата информация за всичко съществуващо. И ако промяната на обема информация е способна да изменя представите ни за нещата в абсолютно противоположни, то каква е гаранцията, че в бъдеще няма да се появят някои факти, променящи възгледите ни на 180°? Щом това се случва с видимите неща, какво остава за духовните, невидимите? Какво остава по отношение на Господа, чиято безпределност е принципно непостижима за човешкия ум? Разсъждението, анализът, събирането на факти, логиката и прочее атрибути на научността, превъзнасяни от окултизма и използвани от неоизточната мистика, са обречени на провал в усилията да познаят Господа и знаците на невидимия, духовния свят. Здравият разум и научният подход могат да бъдат само второстепенен метод по пътя на спасението, но не и компас или указател.

Целият ни живот свидетелства, че ние живеем не със знанието (то е само описание на миналото), а с вярата - вярата, че утре ще бъде същото, каквото и днес, че законите на

вчерашния ден ще бъдат закони и на утрешния. Обаче този извод, направен на основата на нашите наблюдения на повтаремостта на забелязаните от нас закономерности в миналото, не е достоверен дори статистически, защото времето на нашите наблюдения е несъизмеримо малко по сравнение с времето на съществуване на вселената. Пък и кой, освен Господ, знае колко отдавна съществува тази вселена? Седем хиляди човешки години, или седем хиляди небесни?

И така, остава ни само да вярваме! Но на кого да вярваме повече - на Този ли, Който заради спасението на хората е дал Своя живот и е пролял кръвта Си, разпвайки се на кръста, или на онези, които са бягали от живота в студените Хималаи, спасявайки изключително своята душа в “блаженството” на самоунищожителната нирвана и базразличие, препоръчвайки и на другите същата отрова за изтриването на своята личност и разтварянето ѝ в небитието? Разпнали ли са се за нас Буда, Кришна, Лао Дзъ, или пък съвременните “учители на живота” като Раджниш, Махариши и други “просветлени”? Не - всички те благополучно трупат големи богатства и изобщо не отбягват човешката слава, която са отбягвали всички православни подвижници.

Всички новоизпечени “спасители на човечеството” ни обещават неизбежно спасение - ако не в този живот, то след милиони години. Всяка душа, според индуската теория за превъплъщението, единодушно възприета от всички съвременни окултни и мистически системи, неизбежно ще се освободи от оковите на страданието и смъртта и ще встъпи в състояние на безличното блаженство. Така че може и да не се бърза.

Християните протестанти от своя страна ни уверяват, че ние вече автоматически сме спасени от жертвата на Христа, ако сме се кръстили и сме повярвали в Него. И само православието продължава да ни призовава към труда на покаянието и очистването на душата, без да ни обещава леки пътища, но предупреждавайки ни за страшната опасност от вечна гибел и адски мъки.

Кой е по-благоразумен - дали човек, който тръгвайки в далечна и непозната страна не желае да слуша всички тревожни и плашещи известия за нея, или онзи, който предварително се готви за най-лошото - за адска жегга, за убийствен студ или нападение на дивите зверове и разбойници? Вероятно вторият. Но именно за най-лошото ни готви православието, когато ни внушава да се избавим от безгрижието, да осъзнаем трагичността на нашето положение и да направим всичко възможно, за да облекчим нашата среща с невидимия свят, която е неизбежна за всеки от нас, понеже сме смъртни. Този земен живот следва да посветим на подготовката за срещата с вечността, а не да ускоряваме тази среща със самоволие и безумна намеса със своите мистически упражнения в Божиите съдби. Но очевидно са настъпили онези времена, за които апостол Павел е писал, че тогава “човеците не ще търпят здравето учение, но водени от своите похоти, ще си насъберат учители, да им гъделичкат слуха; те ще отвърнат слуха си от истината и към басни ще се обърнат” (2 Тим. 4:3-4).

Затова нека да повярваме на онези, които ни известяват за най-лошото, на онези, които с кръвта и живота си са засвидетелствали истинността на избора.

Какво тогава е показател за спасителността на избора от нас път? Кой е онзи знак за истинското присъствие на Божието покровителство в нашите усилия да се спасим, Неговият първи дар? За това ни известява неотменимият закон на духовното подвижничество, формулиран от светителя Игнатий Брянчанинов:

“... Обилното съзнаване и усещане на своята греховност, дарувано от Божествената благодат, предшества всички други благодатни дарове. То приготвя душата за приемането на тия дарове. Душата е неспособна да ги приеме, ако предварително не дойде в състояние на блажена нищета на духа [1]. “Когато умът види съгрешенията си, многобройни като морския пясък, това служи за признак на започналото просвещаване на душата, признак за нейното

здраве” (Свети Петър Дамаскин). Достигнал това състояние, светителят Тихон Воронежки казал: “Да познаем греховете си, защото това е началото на покаянието. Да се покаем, да се признаем за недостойни за нищо. Колкото по-недостойни признават себе си те (божиите угодници), толкова Бог, като благ и милосърден, повече ги награждава. Какво свое притежаваме ние? Немощ, поквара, тъмнина, злоба, грехове.” (5, 1. 2, стр. 334-335).

Забележки

1. На друго място св. Игнатий обяснява: “Злото, което ни е поразило... не е частично, но е в цялото тяло, обзело е душата, завладяло е всичките й сили. Не е останала в естеството ни нито частица, която да не е повредена, да не е заразена от греха: никое наше действие не може да се извърши без примеса на злото... Цялото ни достойние и достоинство е в Изкупителя... “човек се оправдава само чрез вярата в Исуса Христа” (Гал. 2:16). За да се приближим към Изкупителя с жива вяра, трябва изцяло да отхвърлим душата си, т. е. не само греховете, но и праведността на падналото естество. Стремежът да удържим със себе си осквернената от греха правда на падналото естество е на дело отхвърляне на Изкупителя” (5, т. 2, стр. 333).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

1. В този очерк ни ние се опитахме да ограничим вниманието си само върху:

а) разглеждането на характера на източниците на окултизма и източните мистически учения;

б) онези влияния, които тези учения имат върху хората, запознаващи се с тяхното съдържание и практикуващи техните методи.

Самото съдържание на ученията бе представено минимално, за да не внедряваме неволно пагубни помисли в душите чрез идеите на тези учения. За пагубните за душата последствия само поради проява на интерес, да не говорим вече за четене на противна на Христовото учение литература (дори за незаинтересования, дори от критически позиции), съобщават много свети отци.

Светителят Игнатий Брянчанинов: “Всички явявания на бесове притежават едно общо свойство - дори и най-малкото внимание, което им се обръща, вече е опасно; само от вниманието, допуснато дори без всякаква симпатия към явлението, човек може да бъде завладян от най-вредно впечатление и да се подложи на сериозно изкушение” (4, стр. 49-50).

“Покварата на ума винаги се съпровожда с поквара на другите духовни свойства: ето защо покварата на ума и покварата на духа са тъждествени по своите последици. С приемането на лъжеучение или лъжливи мисли за Бога, с изопачаването на даденото от Бога догматическо и нравствено учение чрез лъжеучението се извършва покваряване на човешкия дух, и човек става син на дявола (Иоан. 8:44). Но и от събеседването и смесването с помислите, принадлежащи на сатанинската област, без да се усвояват в себе си, съзерцаването на мислите и мечтанията, донасяни от демоните, се поврежда душевното око. Според степента на общението със сатаната неговата зрителна сила губи в известна степен своята правилност и чистота. Преподобният Исихий Йерусалимски казва: “както вредим на себе си, когато гледаме вредното с чувствените си очи, така си вредим и когато гледаме вредното с ума” (Слово за трезвението)... Един инок, понеже не знаел какво благоразумие и внимание трябва да имаме, когато душата е изложена на впечатления, защото те остават да живеят в нея, докато бил в света от празно любопитство прочел някои съчинения, написани против християнската вяра. Когато постъпил в манастир и поел разумен иночески подвиг,

получените впечатления започнали да показват присъствието си в душата чрез съмнения, недоумения, хули, доказвайки по такъв начин, че душевното око се е заправило от мисли от областта на сатаната” (5, т. 5, стр. 362- 363).

Преподобният Макарий Велики: “Трябва да пазим душата и всячески да я охраняваме, за да не се приобщава към скверни и зли помисли. Както тяло, съвокупяващо се с друго тяло, се заразява с нечистота, така се опорочава и душата, съчетавайки се със скверните и зли помисли и съгласувайки се с тях в едно... Знай, че в дъното на душата става развърщане и блуждаене чрез действието на непотребните помисли” (19, стр. 577).

Светителят Игнатий Брянчанинов: “... Всичко, което и да направим извън евангелското учение и законоположение, непременно създава у нас вредно впечатление. Всяко дело, дума и помисъл, както благи, така и зли, непременно поставят в нас съответния си печат. Това трябва твърдо да се знае” (5, т. 5, стр. 365).

Православието оценява човешкото състояние като ненормално и болезнено (паднало), предлагайки покаянието за изцеление. Окултизмът пък смята състоянието на човека за нормално, не нуждаещо се от изцеление и напълно подходящо за развитието на божествени качества и свръхестествени сили. По такъв начин от гледна точка на “технологията” на спасението, принципна разлика на православния път от всички останали е наличието в него на покаяние.

2. Източник на окултните и източните учения е било общуването на техните основатели с невидимия свят. Обаче те са осъществявали проникването в невидимия свят:

а) по незаконен начин, заобикаляйки онези забрани, които е поставил пред нас Господ (поради нарушаването на Божията воля такова проникване е могло да доведе само до общуване с паднали духове, чиято цел е да погубят човечеството, а склонността им е да се твори само зло),

б) с ум и сърце, неочистени от покаянието, което ги прави инструменти, даващи неверни показания относно невидимия свят, неспособни да разпознаят източника на това познание;

в) без оглед на хилядолетния аскетически опит на православните подвижници, които са показали, че стремежът към спасение неизбежно сблъсква човека с демоните, и само упоритата и продължителна борба с техните влияния може да ни удостои с общение с Божиите вестители - ангелите (този ред представлява закон на духовния свят за нас, грешните хора, и ни го показва Сам Спасителят със Своя четиридесетдневен пост в пустинята, когато отначало сатаната Го изкушавал, и едва след това, след преодоляването на изкушенията ангелите дошли да Му служат (Мат. 4:11). Същата последователност проличава и от житията на православните подвижници (5, т. 3, стр. 52-53).

По такъв начин неправославните, прониквайки в невидимия свят, неизбежно е трябвало да се сблъскат отначало с демоните, но тъй като те не са ги разпознали, то, разбира се, ангелите останали за тях недостъпни. Следователно получаваните от тях учения са по същество лъжливи, защото произлизат от демоните - служителите на бащата на лъжата.

3. Последица от запознаването с окултните и източните учения е попадането във властта на падналите духове, преждевременното и често пъти необратимо развитие на сетивното общуване с невидимия свят, неизбежно ограничено само в областта на падналите духове (което го прави непълноценно и лъжливо), способно завинаги да прегради пътя към истинското спасение на душата, хвърляйки човек във властта на сатаната.

4. Обърканият, сложен и обемен характер на окултните учения не дава възможност те да бъдат обхванати изцяло, с един умствен поглед, и това крайно затруднява съдържателната критика на идеите им. Освен това за запознаването с тези идеи е нужно доста време, което може да се окаже достатъчно за “отравянето” с влияния от света на падналите духове,

внушавани чрез тези идеи. Затова, следвайки думите на Спасителя “по плодовете им ще ги познаете” (Мат. 7:16), при сблъсък с някое неизвестно духовно учение, може би следва да се анализира не толкова самото учение, колкото личностните особености на онези, които го носят в света - най-вече личността на основателя. Свети апостол Иоан Богослов пише: “Всякой, който пребъдва в Него, не съгрешава; всякой, който съгрешава, не Го е видял, нито Го е познал. Чедата, никой да не ви прелъстява! ...Който прави грях, от дявола е... Чедата Божии и чедата дяволови се познават тъй: всякой, който не върши правда, не е от Бога, също и който не обича брата си” (1 Иоан. 3:6-10). Ако откриваме любов, радост, мир, дълготърпение, благодат, милосърдие, вяра, кротост, въздържание (Гал. 5:22-23), това са плодовете на Светия Дух. Не всичко, което на пръв поглед изглежда любов, е любов. Истинската любов, според апостол Павел (1 Кор. 13:4-8) “е дълготърпелива, пълна с благодат, любовта не завижда, любовта не се превъзнася, не се гордее, не безчинствува, не дири своето, не се сърди, зло не мисли, на неправда не се радва, а се радва на истина; всичко извинява, на всичко вярва, на всичко се надява, всичко претърпява” . Там, където ние виждаме вражда, свади, завист, гняв, разпри, разногласия, ненавист, безчинства, блуд, нечистота, прелюбодеяния, вълшебство, идолослужение, там не може да има полъх на Духа Свети - това са плодове на злото (Гал. 5: 19-21). Затова като критерий дали човек казва истина или лъжа за невидимите и духовните неща може да се постави не толкова съдържанието на неговите думи (то може да бъде много благонамерено), колкото наличието или отсъствието в него на благодатта на Светия Дух. За това наличие ние узнаваме по делата му. Впрочем, за опитните е възможно и непосредствено усещане на безблагодатността на неправославните учения. И така, способността да възприемаме, познаваме и оценяваме нещата и събитията от духовен порядък е право пропорционална на степента на чистотата на сърцето и ума на познаващия. Последното пък е плод на Духа Свети, който се подава само на покаяно и съкрушено сърце. И обратното - лъжливостта на учението е пропорционална на греховността на неговия основател. Такъв е основният психологически извод, който трябва да направим.

От греха избавя покаянието, а именно то отсъства в източните и окултните учения. Значи те са лъжливи при цялата им на пръв поглед убедителност. Апостол Павел казва: “И словото ми, и проповедта ми бяха не в убедителни думи на човешка мъдрост, а в проява на дух и сила, та вярата ваша да се утвърдява не на човешка мъдрост, а на силата Божия” (1 Кор. 2:4-5) [1].

Източните и окултните учения си поставят благи цели, но дават негодни средства - и в това е техният недостатък и опасност. Да ни опази Господ от всяка лъжа и съблазън! Амин!

Забележки

1. Една европейка, будистка монахиня, се подвизавала в тибетски манастир под ръководството на наставник, който можел да чете мислите ѝ. Когато научила за Иисусовата молитва и я оценила като мантра, тя решила да я изпробва. Тогава открила, че повтарянето на Иисусовата молитва прави мислите ѝ недостъпни за наставника. Този поразителен факт я накарал да напусне Тибет и да стане православна монахиня. За това разказва една православна англичанка, която лично познавала тази монахиня.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бейли А. А. Посвящение человеческое и солнечное. Нью-Йорк, 1966.
2. Беседы схиархимандрита Оптинского скита старца Варсонофия с духовными детьми. СПб., 1991.
3. Бродов В. В. Индийская философия нового времени. М., 1967.
4. Брянчанинов Игнатий, епископ. О чудесах и знамениях. Ярославль, 1870 г.
5. Брянчанинов Игнатий, епископ. Сочинения в 5-ти томах. СПб, 1905.
6. Бхактиведанта Свами Прапхупада. Книжка индийского мышления. Шри Ишопанишад. Калькутта, 1982.
7. Вивекананда Свами. Лекции о Раджа-йоге. Сосница, 1906. ч.11.
8. Добротолюбие (в 5-ти томах). Изд. 3-е. М., 1895.
9. Жизнь пустынных отцев. Творение пресвитера Руфина. Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 1898 г.
10. Житие и наставления преподобного Амвросия старца Оптинского. Издание Свято-Введенской Оптиной пустыни. 1990.
11. Знаки агни-йоги. Рига, 1929.
12. Киль Дж. Операция “Троянский конь”, в сп. “Наука и религия”, М., 1989, № 12, 1990, №№ 1, 2, 4.
13. Концевич И. М. Оптина пустынь и ее время.
14. Летопись Серафимо-Дивеевского монастыря. СПб, 1903.
15. Откровенные рассказы странника духовному своему отцу. Париж, 1973.
16. Письма Елены Рерих (1929-1938 гг.): в 2-х томах. Рига, 1940. т. 1.
17. Поучение преп. Серафима Саровского о молитве Иисусовой. Типография преп. Иова Почаевского, Свято-Троицкий Монастырь, Джорданвилль, 1988.
18. Преподобного отца нашего Иоанна, игумена Синайской горы, Лествица. Сергиев Посад, 1908.

19. Преподобного отца нашего Макария Египетского духовные беседы, послания и слова. М., 1880.
20. Провозвестие Рамакришны. СПб, 1915.
21. Рамаянанда Свами. Крийя-йога. Рига, 1932.
22. Сахаров Б. Духовная стрельба из лука или открытие третьего глаза. Бейрут, 1954.
23. Священник Родион. Люди и демоны. Образы искушения современного человека падшими духами. СПб, 1991.
24. Семенов-Тяньшанский (епископ Александр). Православный катехизис. М., 1990.
25. Серафим (Роуз), иеромонах. Душа после смерти. М., 1991.
26. Сидоров В. На вершинах. М., Советский писатель, 1988.
27. Старец схиархимандрит Гавриил (Зырянов) и Седмиезерная Казанская Богородичная пустынь. М., Русский мир. 1991.
28. Чаттерджи С., Датта Д. Введение в индийскую философию. М., 1955.
29. Читающий да разумеет //Наш современник. № 9. 1991.
30. Философские тексты “Махабхараты”. Вып. 1. Книга 2. Бхагavadгита. Ашхабад, Издво “БЛЫМ”. 1978.
31. SI.Sivananda Swami. Japa-yoga. Himalayas, 1967.
32. Sivananda Swami. Samadlu-yoga. Dehli, 1960.

Москва
“Даниловский благовестник”
1995